

Työeläke

LUE LIITE
Tilinpäätöstiedot
työeläkelaitoksista

Intiasta Suomeen

Työvoima liikkuu meiltä
muualle ja ulkomailta
tänne. Kuvareportaasissa
seuraamme intialaisen
Rahul Charlewarin (kuvassa)
ja muiden Fujitsun
huippuasiantuntijoiden
työkomennusta Suomessa.

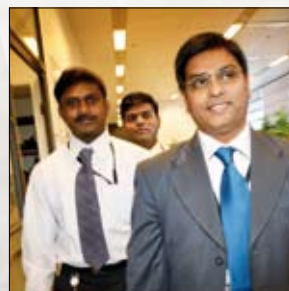
SIVU 12

4

10

12

20

- 4 Tutkimustietoa eläketurvan taloudellisesta ja sosiaalisesta kestävydestä**
Eläketurvan kestävyden arviointi vaatii ennusteita, tutkimustietoa ja arvovalintoja. Artikkelissaan **Mikko Kautto** kertoo Eläketurvakeskuksen tutkimustoiminnasta.

- 6 Uudet laskelmat lakisääteisten eläkkeiden rahoituksesta**
Pitkällä aikavälillä lakisääteisten eläkkeiden kokonaismaksutasoon ei kohdistu merkittävää nousupainetta, ja eläkkeet kohoavat hitaammin kuin ansiotaso. **Ismo Risku** kirjoittaa Eläketurvakeskuksen pitkän aikavälin laskelmista.

- 9 Kestäkö kunto?**
Työvoimapulan tummanpukuva pilviverho on varjostanut suomalaisia työmarkkinoita jo jonkin aikaa. Tulevaisuudessa kaikki tekijät ovat tarpeen. Nyt välityömarkkinat puhuttavat.

- 10 Kokemuksen ääntä**
Neuvonta sisältää yhä enemmän eri eläkevaihtoehtojen selvittämistä ja eläkelaskentaa. Kokemuksen ääntä -palstalla **Kaija Hietala** Varmasta kertoo työstään.

- 12 Työtä ja eläkettä KUVAREPORTAASI**
Työvoima liikkuu. Mutta pelkästään työvoima ei liiku, myös työtä siirtyy maasta toiseen. Kuvareportaasisamme toimittaja **Sannamari Ollikkala** ja valokuvaaja **Karoliina Paatos** seurasivat intialaisten asiantuntijoiden päivää Suomen Fujitsulla.

- 16 Sairauspoissaolojen ehkäisystrategioissa on eroja Pohjoismaissa**
Asiantuntija-artikkelissaan **Mikko Pellinen** kirjoittaa, mitkä tekijät vaikuttavat sairauspoissaoloihin ja alkaviin työkyvyttömyyseläkkeisiin.

- 17 Luin kirjan**
Työ ja työelämä muuttuvat yhä nopeammissa tahdissa. Akatemiaturkija **Raija Julkunen** Jyväskylän yliopistosta on kirjoittanut mielenkiintoisen teoksen työelämän kehityksestä.

- 18 Pohjoismainen sosiaaliturvaporraali avattiin kesäkuussa**
Pohjoismaiden välillä liikkuville on nyt tarjolla sosiaaliturvatietoa omassa verkkoportaalissa www.nordsoc.fi.

- 20 Sosiaaliturva yhtä tärkeä kuin vesi**
Vappu Taipale jäi ansaitusti eläkkeelle 68-vuotiaana Stakesin pääjohtajan tehtävistä. Hän kertoo ajatuksiaan työstä, sosiaalisesta vastuusta ja työn mielekkyydestä.

- 23 Liian myöhään kuntoutukseen?**
Tutkija **Raija Gould** toteaa asiantuntija-artikkelissaan, että kuntoutuksen oikea-aikaisuus on tasapainoilua liian myöhäisen ja liian aikaisen välillä.

- 24 Viisautta on tehdä kimpassa**
Työ ja tehtävät muuttuvat. Yhden ihmisen ajatukset ja teot eivät enää tahdo työelämässä riitä. Nyt tarvitaan hajautettua asiantuntijuutta. Luovuus on sosiaalista yhdessä tekemistä, selviää **Pirita Seitamaa-Hakkaraisen** haastattelussa.

- 27 Itkua markkinoilla**
Kansanviisauden mukaan itku ei auta markkinoilla. Ovatko markkinatapahtumat antaneet aihetta kyyneliin, pohtii Pikasuutari talouskolumnissaan?

- 28 Pallo hallussa**
Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen tuoreen päätöksen mukaan samaa sukupuolta olevien parisuhteet oikeuttavat leskeneläkkeeseen.

- 30 Meri Ravantti ylitti meren**
Helsingistä on lyhyt matka Tallinnaan. Yritystoimintaa molemmissa kaupungeissa harjoittava **Meri Ravantti** on Tallinnassa tekstiili- ja painatusalan tehtaan johdos- ja päässyt työn makuun.

- 32 Virossa positiivinen yritysympäristö**
Suomeen verrattuna Viro on toistaiseksi vielä halvempi maa. Esimerkiksi minipalkka on 4 350 EKK eli vajaat 300 euroa.

- 33 Ennenkin on eletty vanhoiksi**
Pian puolivuosisataista työeläkettä ja sen esihistoriaa on tutkittu kahden tutkijan voimin parin vuoden ajan.

30

34 Työstä on kadonnut huokoisuus

Joskus työn tekemisen vauhti on liian nopea – aivojen kannalta.

36 Nimitykset

36 Hyssälä kutsui koolle eläkefoorumin

Sosiaali- ja terveysministeri **Liisa Hyssälän** koolle kutsuma eläkefoorumi kokoontuu vuoden mittaan pari, kolme kertaa.

37 Tiedoksi

38 Sarjakuva

Mikä on yhtä tärkeä asia kuin vesi?

39 English Summary

40 Eläketurvakeskuksen julkaisuja

Niukkaa, jokseenkin tasaista

Suomalainen sosiaaliturva on jäämässä jälkeen hyvinvointivaltioiden kärjestä. Panostuksemme sosiaaliturvaan ja tšekäläisen eläketurvan taso asettuvat EU:n keskiarvon alapuolelle. Suhteellista köyhyyttäkin Suomesta löytyy, vaikka tulot jakautuvat meillä taseisemmin kuin useimmissa muissa maissa.

Mielissämme säilyy sitkeästi kuva hyvästä sosiaaliturvasta ja kuulumisesta pohjoismaisten hyvinvointivaltioiden joukkoon. Keskustelun sävy on kuitenkin muuttunut. Yhä useammin valitetaan sosiaaliturvan riittämättömyydestä ja suoranaisten köyhyyden riskistä sekä pelotellaan tulevien eläkkeiden pienuudella.

Tämä on jotain uutta verrattuna muutaman vuoden takaiseen ilmapiiriin, jolloin keskusteltiin eniten sosiaaliturvan kalleudesta, terveys- ja hoivakustannusten nopeasta kasvusta ja työeläkemaksujen suuresta korotustarpeesta. Moni luennoitsija sai yleisön hiljaiseksi muutamalla väestörakenteen muutosta ja sosiaalikutustusten nousua kuvaavalla kalvolla.

Suomi on pitänyt 1990-luvun alun kokemusten jälkeen meno-ohjaketit tiukalla ja tehnyt ennakoivia korjausliikkeitä muun muassa eläketurvassa. Vähimmäisetuudet ovat jääneet kiistatta jälkeen tulokehityksestä ja eikä työeläkkeiden korvaustaso mainittavasti enää nouse nykyisestä, pikemminkin alenee pitkällä aikavälillä. Suomi huomaa joutuneensa huolehtivaisten kansankotien joukosta Euroopan keskikastiin, Britannian ja Italian tilastosijoitusten paikkeille.

Mittarina tuossa vertailussa on käytetty karkeaa sosiaalimenojen bkt-osuutta ja sosiaalimenoja asukasta kohti. Panostukset eivät kerro suoraan turvan riittävydestä eivätkä varsinkaan sairauden ja köyhyyden torjunnan onnistumisesta. Suomalainen sosiaaliturva kuuluneet toteutukseltaan Euroopan tehokkaimpiin ja tasa-arvoisimpiin niin, että tulokset saattavat olla hieman parempia kuin menotilastoista voisi päätellä.

Eläketurvan suhteellisessa tasossakin Suomi sijoittuu enemmän eteläisten ja itäisten EU-maiden haminoille kuin pohjoisten ja keskisten hyvinvointiyhteiskuntien joukkoon. Yli 65-vuotiaiden mediaanieläke vuonna 2005 oli meillä noin 50 prosenttia 50–59-vuotiaiden mediaaniansioista, kun se Ruotsissa, Ranskassa, Itävallassa ja Italiassa liikkui 60 prosentin tietämissä.

Ansioeläketurvasta puhuttaessa kukaan ei edes tohdi esittää tavoitetasojen nostamista, vaikka esimerkiksi finanssiala tuntuu vaikuttuneen aivan erityisesti tulevien eläkkeiden pienuudesta. Eläkeläisaktivistit suuntaavat tyytymättömyytensä indekseihin ja muut korjausvaatimukset kohdistuvat suhteellisesti heikommassa olevien ryhmien etuuksien parantamiseen.

Suomesta löytyy edelleen sosiaalista mieltä ja köyhyyden torjunta asettuu useimmissa poliittisissa ohjelmissa vaatimuslistan kärkeen. Sen ohella voisimme yhdessä todeta, ettei suomalainen sosiaaliturva ole erityisen kallis, vaan toimii ainakin eurooppalaisessa vertailussa varsin kilpailukykyisesti.

Reijo Ollikainen

TOIMITUS: Päätoimittaja Reijo Ollikainen | Toimituspäällikkö (sijainen): Anne Niemi | Toimittajat: Pirkko Jyväkorpi, Sannamari Ollikkala | Toimitusneuvosto: Mika Ahonen, Jyri Juusti, Minna Levander, Sari Paloniemi, Marina Paulaharju, Siru Rautio, Minna Koskela. | Osoitteenmuutokset: Fax (09) 148 1172, Puhelin 010 751 2500, palvelupiste@etk.fi | Osoite: 00065, Eläketurvakeskus | Puhelin 010 7511 | Fax 010 751 2205 | www.etk.fi | 43. vuosikerta | Työeläke ilmestyy viisi kertaa vuodessa | Vuosikerran hinta on 18 euroa | Helsinki 2008 | PunaMusta Oy | ISSN 0564-5808 | Kannen kuva: Karoliina Paatos | Ulkoasu: Ilkka Kumpunen

Tieto väestörakenteesta ja sen kehityksestä on eläketurvan suunnittelun lähtökohtia. Tuoreimman väestöennusteen mukaan elinajanodotteet pitenevät. Maahanmuutto on ollut odotettua vilkkaampaa. Myös syntyvyys on ollut hyvää tasoa. Sinänsä positiivinen väestökehitys tuottaa kuitenkin ennusteena aikaisemmin ajateltua heikomman huoltosuhteen.

Pitkäikäisyys yleistyy. Tilastoviranomaisten tietovarannoista selviää muun muassa, että tämän vuoden lopussa 65 vuotta täyttäneitä on ensi kertaa historiassamme enemmän kuin alle 15-vuotiaita. Työvoiman määrän ennakkoidaan kääntyvän laskuun jo 2010. Suomelle on luvassa vuoteen 2020 mennessä EU-maiden korkein ns. vanhushuoltosuhde.

Uusien väestöennusteiden pohjalta toteutettavat julkisen talouden kestävyyslaskelmat ovat jo työn alla. Eläkemenon ja -maksun ennakoimisen lisäksi tarvitaan tietoa siitä kuinka eläkepolitiikka toimii ja kuinka eläkeuudistus puree. Tieto näistä on varautumisen riittävyyden arvioinnin kannalta aivan keskeistä.

Eläketiedon pikkujättiläinen

Eläketurvakeskuksen tutkimusohjelmassa tavoitteenamme on tuottaa laadukasta tutkimukseen perustuvaa uutta tietoa sekä eläketurvan taloudellisesta että sosiaalisesta kestävydestä.

Valtion tutkimuslaitoksiin verrattuna ETK:n tutkimusosasto on pieni. Toisaalta eläketurvan tiedontuottajana meitä voisi jonkinlaiseksi pikkujättiläiseksi katsoa. Suhteellisia etujamme ovat lakisääteinen tehtävä ja rahoitus, hyvät aineistot ja osaavat tutkijat. Vahvuudeksi laskea myös sen, että meillä on sekä talous- että sosiaalitieteilijöitä.

ETK:n tutkimus lähestyy kestävyyskysymyk-

Tutkimustietoa eläketurvan taloudellisesta ja sosiaalisesta kestävyydestä

Eläketurvan kestävyiden arviointi vaatii ennusteita, tutkimustietoa ja arvovalintoja.

siä työeläketurvan lähtökohdista. Haluamme katsoa kestävyyttä useasta suunnasta. Hyvä tutkimus sisältää aina kriittisiäkin elementtejä.

Jonkinlainen tae oikeanlaisesta toiminnasta tai ainakin hauska yksityiskohta kuluneelta vuodelta on EU:n eräänlainen sertifiointiprosessi, johon jouduimme halutessamme vertailla vanhusköyhyyttä yhteiseurooppalaisella kotitaloustutkimusaineistolla. Lähes vuoden kestäneen käsittelyn tuloksena ETK:n tutkimusosasto on nyt EU:n komissiossa, parlamentissa ja neuvostossa todettu laadullisesti sellaiseksi laitokseksi, jolle jatkossa voidaan luovuttaa erilaisia EU:n piirissä syntyneitä tutkimusaineistoja.

Työssä jatkaminen tukee taloudellista kestävyyttä

Tutkimuksemme ytimessä on eläkeuudistuksen tavoitteiden toteutumisen arviointi. Korkea työllisyysaste ja työssä jatkaminen on olennaista eläketurvan taloudellisen kestävyiden kannalta. Koska eläkeuudistus on vielä varsin tuoreessa muistissa, tutkimusta on aineistojen puuttuessa toistaiseksi tehty mallipohjaisesti Tulosten perusteella vuoden 2005 eläkeuudistus on pidentänyt työuria ja siten parantanut kestävyyttä. Samalla on hankittu sellaisia tutkimusaineistoja, joilla voidaan verrata työntekijöiden arvioita työssä jatkamisesta aikaan ennen uudistusta. Näiden analysointi on alkamassa.

Sitä ennen julkaistaan rekisteriseurantaan perustuva tutkimus ilmoitettujen eläkeikäisten toteutumisesta. Näyttäisi siltä, että ihmiset siirtyvät eläkkeelle ennemminkin ilmoitettuja aikeitaan myöhemmin kuin aikaisemmin. Kannustinkarttumalla on myöhentämiseen osuutensa. Tulossa on myös raportti osaaikaeläkeläisistä, joka perustuu jo kolmanteen ETK:n toteuttamaan kyselytutkimukseen. Ja

vielä on käynnistymässä ekonometrinen evaluointi kannustinmuutosten vaikutuksista. Arviointitehtäviin kuuluu myös valmisteilla oleva laaja tutkimus kuntoutuusudistuksesta ja sen tavoitteiden toteutumisesta.

Eläketurvan riittävyys jatkuvassa tarkastelussa

Samaan aikaan on huolehdittu eläketurvan perustavoitteiden toteutumisen tutkimisesta. Sosiaaliseen kestävyteen voi ajatella kuuluvan eläkkeensaajaväestön köyhyyden estäminen ja kohtuullisen toimeentulon säilyminen eläkkeelle siirryttäessä. Viime kädessä luottamus eläketurvaan rakentuu arkisesta kokemuksesta eläkkeen ennustettavuudesta ja riittävydestä.

Toimeentulosta, tulojaosta, köyhyydestä ja korvaussuhteista on viimeisen parin vuoden aikana tuotettu kolme laajaa julkaisua. Korvaussuhteet näyttivät ehkä yllättävänkin hyviltä: selitys löytyy eläkkeelle siirtymisen vaikeudesta ja siitä, että moni siirtyy eläkkeelle työttömyydestä tai muun sosiaaliturvan varasta. Tärkeä lisä keskusteluun oli, että korvaussuhteet vaihtelevat hyvin paljon.

Toimeentuloon liittyvät tutkimukset puolestaan nostivat esille sellaisia väestöryhmiä, joissa köyhyysriski on verrattain korkea. Yksinasuvilla köyhyysriski on selkeästi korkeampi. Heikoin tilanne on 75 vuotta täyttäneillä naisilla ja alle 55-vuotiailla miehillä. Näillä tuloksilla luulisi olevan käyttöä esimerkiksi perusturvan uudistamistyössä.

Kestävyyspäätelmät ovat myös arvovalintoja

Julkisen talouden kestävyyslaskelmista tutuksi tullut termi kestävyysvaje tarkoittaa tilannetta, jossa ajaututaan hallitsemattomaan velkaantu-

miseen. Laskelmissa lähtökohtana on kiinteä veroaste. Kestävään lopputulokseen voi päästä erilaisilla keinoilla. Siksi objektiivisen tiedon ohella tarvitaan normatiivisia valintoja.

Eläketurvan taloudellinen kestävyys on viime kädessä asioiden tärkeysjärjestykseen ja maksuhaluihin liittyvä asia. Saman voisi sanoa sosiaalisen kestävyiden osalta. Käsitykset oikeudenmukaisuudesta ovat se mitta, jota vasten sosiaalista kestävyyttä voi arvottaa.

ETK:n tutkimusten perusteella voi sanoa, että eläkeuudistus on parantanut taloudellista kestävyyttä. Toisessa vaakakupissa on tuotu esille joidenkin eläkkeensaajaryhmien niukka toimeentulo. Selvää on, että politiikkapäätelmissä tulisi tarkastella molempien kestävyyslajin tuloksia.

Kun ajattelee eläketurvan taloudellista ja sosiaalista merkitystä niin yksilöille kuin kansantaloudelle, on helppo todeta, ettei alan tutkimusta ole ainakaan liikaa. Erityinen haaste arvioinnille on sosiaalisen kestävyiden tuleva kehitys.

Tiedon saatavuuteen on panostettu eri tavoin. Silti tutkimustiedon saatavuus ei vielä turvaa vaikuttavuutta. Samaa lienee tarkoittanut professori **Klaus Mäkelä**, jonka mukaan yksittäinen tutkimus sinänsä ei ole vaikuttavaa, mutta tutkija voi olla. Vaihteleva osa tutkijan toimenkuvaa ETK:ssa onkin asiantuntijana toimiminen erilaisissa työryhmissä.

*Mikko Kautto
Kirjoittaja on Eläketurvakeskuksessa tutkimusosaston osastopäällikkö.*

Kuva: Karoliina Paatos

Eläkkeiden tulevien maksu- ja etuustasojen laskemisessa käytettyä väestöennustetta sekä eläkevarojen sijoitustuottoennustetta tarkistettiin viime syksynä. Pitkällä aikavälillä lakisääteisten eläkkeiden kokonaismaksutasoon ei kohdistu merkittävää nousupainetta, ja eläkkeet kohoavat hitaammin kuin ansiotaso.

Uudet laskelmat lakisääteisten eläkkeiden rahoituksesta

Työeläkkeen tarkoitus on varmistaa vakuutettujen kohtuullinen toimeentulo eläkeaikana suhteessa työaikaisiin ansioihin. Kansaneläke huolehtii eläkeläisten vähimmäistoimeentulosta. Käytännössä kaikkien suomalaisten vanhuuden ja työkyvyttömyyden aikainen toimeentulo perustuu lakisääteiseen eläketurvaan. Vain harvoilla nykyisistä tai tulevista eläkkeensaajista on tulolähteitä, jotka voisivat korvata pakollisen eläketurvan.

Kattavuutensa lisäksi eläkejärjestelmämme on pitkävaikutteinen. Tänä vuonna karttuvia eläkkeitä maksetaan vielä vuosikymmenien päästä. Tuolloin niitä on maksamassa ihmisiä, jotka eivät vielä ole syntyneet. Pitkän aikavälin laskelmat ovat tarpeellisia eläketurvan kehityksen arvioinnissa. Niitä ei tarvitse ottaa kir-

jaimellisesti, mutta vakavasti niihin kannattaa suhtautua.

Tässä artikkelissa esiteltävät laskelmat on tehty Eläketurvakeskuksen pitkän aikavälin laskentamallilla syksyllä 2007 (Biström ym. 2007). Laskelma kertoo, kuinka lakisääteiset eläkemenot, eläkkeiden rahoitus ja etuustaso kehittyvät pitkällä aikavälillä, jos eläkelainsäädäntöä ei muuteta ja väestö- ja talouskehitys noudattaa annettuja oletuksia.

Varsinaiset laskelmat ulottuvat vuoteen 2075 asti. Eläkemaksujen taso on kuitenkin laskelmissa mitoitettu siten, ettei laskentajakson jälkeenkään näköpiirissä ole oleellisia maksutason muutoksia ylös- tai alaspäin. Laskentajakson päätevuosi ei siis ole rahoituksen riittävyyttä koskevien tulosten kannalta merkityksellinen. Jokseenkin alla esitettävien kaltaisia tuloksia

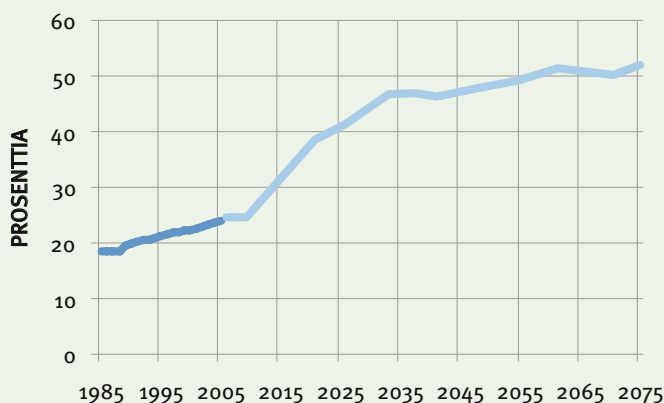
saataisiin hieman lyhyemmän tai oleellisesti pidemmänkin aikavälin laskelmasta.

Väestöennuste

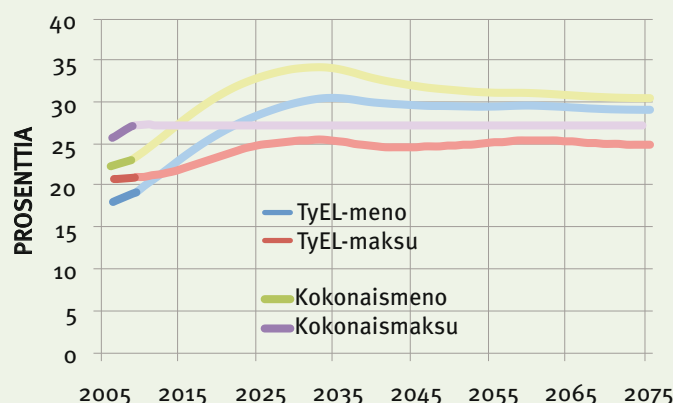
Väestön kehitys seuraa vuoteen 2040 asti Tilastokeskuksen keväällä 2007 julkaisemaa väestöennustetta. Ennusteessa kokonaishedelmällisyys¹⁾ on 1,84, nettosiirtolaisuus 10 000 ihmistä vuodessa ja kuolevuuden aleneva trendi jatkuu nykyisellä tasolla. Väestöennustetta on jatkettu Eläketurvakeskuksessa vuodesta 2040 sellaiseen vuoteen 2050, mistä lähtien kuolevuuden alenemisvauhti on puolitettu.

Jatkuva kuolevuuden aleneminen merkitsee tuntuva elinajan pidentymistä pitkällä aikavälillä. Ennusteen mukaan 62-vuotiaiden miesten elinajan odote nousee nykyisestä noin 19 vuo-

Kuvio 1
Vanhuushuoltosuhde (65+/15 – 64) 1985 – 2075.
Lähde: Tilastokeskus, Eläketurvakeskus.

Kuvio 2
Työeläkemenot ja -maksut prosenttia työtuloista.

Vuoden 2005 työeläkkeiden kokonaismaksutaso oli 26,6 prosenttia työtulosta. Laskelman mukaan riittävä taso on 27,3 prosenttia.

desta laskentajakson aikana lähes 28 vuoteen. Vastaava nousu naisilla on 23 vuodesta lähes 31 vuoteen. (kuvio 1)

Vanhushuoltosuhteella tarkoitetaan yli 65-vuotiaiden määrän suhdetta työikäiseen (15–64-vuotiaaseen) väestöön. Se kasvaa pidentyvän elinajan ja 1970-luvun alkuun saakka alentuneen syntyvyyden vuoksi. Nykyisin jokaista 65 vuotta täyttänyttä kohti on neljä työikäistä, 2030-luvun alkuun mennessä enää kaksi.

Työeläkemeno ja -maksu

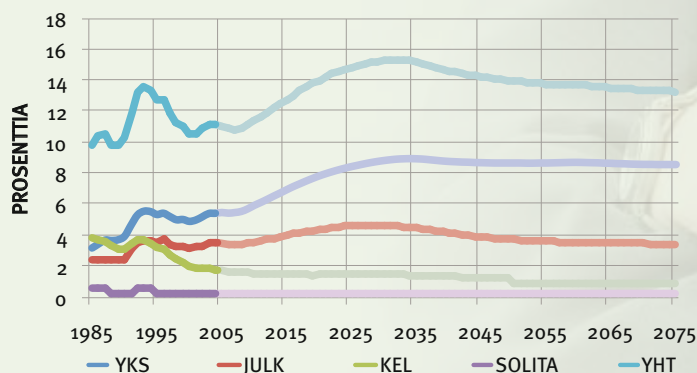
Nykyisin koko talouden työeläkemenot ovat noin 22 prosenttia työtuloista. 2030-luvulla menoprosentti nousee lähelle 35 prosenttia, jonka jälkeen menoprosentti alenee vuoteen 2075 mennessä 30 prosenttiin (kuvio 2).

Menojen nousu on pääosin seurausta väestön vanhenemisesta, mutta osittain myös lainsäädännön voimaantulosta. Vanhimpien elossa olevien ikäluokkien eläkettä ei ole laskettu koko työuran ansioista, koska eläkelait tulivat voimaan kesken heidän työuraansa.

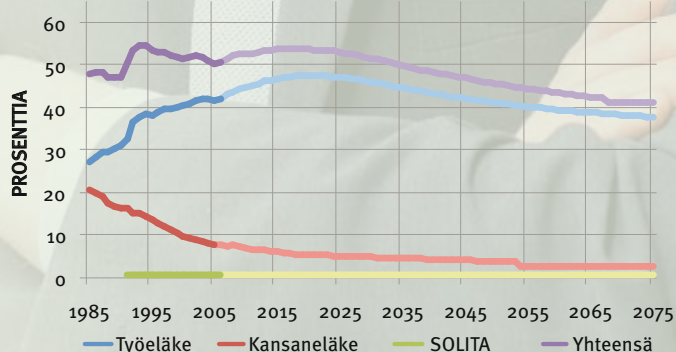
Eläkemenoprosentin lasku 2030-luvulta eteenpäin johtuu muutamasta erillisestä syystä. Elin-aikakerroin² rajoittaa elinajan pidentymisestä seuraavaa menojen kasvua, ja julkisalojen eläkekattumia pienennettiin 1990-luvulta lähtien. Lisäksi työllisten määrän supistuminen loppuu 2030-luvulla.

TyEL-menojen nousun seurauksena myös TyEL-maksu nousee, joskin nähtävissä oleva maksun nousu on oleellisesti vähäisempää kuin menojen nousu. TyEL:n eläkemeno suhteessa palkkasummaan nousee nykyisestä 18 prosen-

Kuvio 3
Lakisääteiset eläkemenot prosenttia BKT:sta.

Kuvio 4
Keskimääräinen eläke prosenttia keskipalkasta, Suomessa asuvat omaeläkkeensaajat ilman osaeläkeläisiä.

tin tasosta 30 prosenttiin tultaessa 2030-luvulle, maksun nousu vastaavana ajanjaksona on 21 prosentista 25 prosenttiin (kuvio 2).

Vaikka TyEL-maksun kehitys on ollut näyttävästi esillä julkisessa eläkekeskustelussa, eläkkeiden kokonaismaksutaso on monella tavalla oleellisempi kuin TyEL-maksu. TyEL-maksu on vain osa, vaikkakin tärkeä sellainen, työeläkkeiden rahoittamiseksi kerättävästä maksutulosta.

Vuonna 2005 työeläkkeiden rahoittamiseksi kerättiin lakisääteisiä maksuja ja veroja määrä, joka oli 26,6 prosenttia talouden työtuloista. Nähtävissä olevien työeläkemenojen rahoitus edellyttäisi vuodesta 2008 lähtien 27,3 prosentin maksutasoa. Tällä maksutasolla, huomioon ottaen jo karrutuneet eläkevarat, voidaan rahoittaa kaikki nähtävissä olevat työeläkemenot. Eläkevarat suhteessa työtuloihin kasvaisivat vielä 2020-luvun puoliväliin saakka, jonka jälkeen varojen suhteellinen määrä supistuisi lähelle nykyistä tasoaan.

Etuustaso

Väestöennusteen ja eläkemenolaskelman avulla voidaan laskea ennusteet eläkkeensaajien lukumääristä ja keskieläkkeistä. Käytännössä vanhusväestön määrä sanelee pitkälle eläkkeensaajien lukumäärän kehityksen.

Viime vuonna Suomessa asuvan omaeläkkeensaajan keskimääräinen eläke oli 1 200 euroa kuukaudessa. Vajaa kuudesosa tästä keskieläkkeestä muodostui kansaneläkkeestä ja lähes viisi kuudesosaa työeläkkeestä.

Vuodesta 1985 keskimääräisen eläkkeen ostovoima on kasvanut yli 60 prosenttia. Samaan aikaan kansaneläkkeen osuus keskieläkkeestä on alentunut runsaasta 40 prosentista 15 prosenttiin. Laskelman mukaan sama trendi jatkuu tulevaisuudessakin, ja kahdessa vuosikymmenessä eläkkeiden ostovoima kasvaa noin 50 prosenttia. Työeläkeosan ostovoima kasvaa ansiotason nousun myötä, mutta kansaneläkeosan ostovoiman kasvu on hidasta.

Keskimääräinen bruttoeläke on nykyisin puolet keskimääräisestä bruttopalkasta. Tämä suhde kasvaa vielä hivenen työeläkelakien voimaantumisen vuoksi. Pidemmällä aikavälillä eläkkeiden nousu on kuitenkin hitaampaa kuin ansioiden nousu (kuvio 4). Työeläkkeiden tasoon vaikuttaa elinajan odotteen nousu elinaikakerroimen kautta. Myös se, että 1990-luvulla julkisalojen eläkekattumia alennettiin vastaamaan yksityisalojen tasoa, vaikuttaa keskimääräiseen työeläketasoon.

Päätelmät

Työeläkejärjestelmää on uudistettu voimakkaasti 1990-luvulta lähtien. Eläkkeiden työ-

suhdekohtaisesta laskennasta on luovuttu, ja toimialakohtaiset erot eläkkeiden kartutussäännöissä on pääosin poistettu.

Elinaikakerroimen avulla menokehitys on tehty jokseenkin immuuniksi elinajan odotteen kasvulle. Suurin osa uudistuksista on hillinnyt eläkemenojen kasvua. Samaan aikaan sijoitustoimintaa on kehitetty yksityisaloilla tuntuvasi. Julkisalojen eläkevarat ovat kasvaneet kahdessa vuosikymmenessä nolasta 38 miljardiin euroon.

Entä jos oletukset eivät toteudu?

► On jokseenkin varmaa, että tulevaisuutta koskevat oletukset ovat virheellisiä siinä mielessä, että tuleva kehitys poikkeaa oletetusta. Viime vuosina toteutunut talous- ja väestökehitys on ollut oletettua suotuisampaa. Työllisyys, erityisesti ikääntyneiden työllisyys ja elinajan odote ovat nousseet ennakoitua nopeammin. Sijoitustuotot ovat ylittäneet kaikki odotukset, ja työkyvyttömyyseläkkeiden alkavuus on alentunut tuntuvasti.

Eräs tapa nähdä oletusten ja tulosten välinen suhde on tutkia laskelmaa vaihtoehtoisilla oletuksilla.

Elinaikakerroimen vuoksi elinajan odotteen vastaisella kehityksellä ei ole merkittävää vaikutusta eläkemenojen tai maksujen tasoon. Sen sijaan etuustasoon elinajan

Ehkäpä hieman yllättäen olemme tulleet uuteen tilanteeseen. Vallitsevien väestö- ja taloustrendien jatkuminen merkitsee, ettei lakisääteisen eläketurvan aiheuttamassa maksutasossa ole merkittävää nousupainetta. Eläkkeiden taso suhteessa ansiotasoon nousee vielä vähän aikaa työeläkelakien voimaantumisen vuoksi, mutta pidemmällä aikavälillä suhteellinen etuustaso laskee. Eläkkeiden ja palkkojen ostovoima kasvaa, mutta palkkojen ostovoima kasvaa nopeammin.

odote voi vaikuttaa tuntuvastikin. Niiden vakuutettujen osalta, joiden työkyky säilyy 68-vuotiaaksi tai lähelle tätä ikää, elinaikakerroimen etuustasoa alentava vaikutus ei liene suuri ongelma. Kaikilla vakuutetuista ei kuitenkaan ole mahdollisuutta jatkaa työuraa oman harkinnan mukaan.

Perusolekusten mukaan TyEL-maksun nostotarve on runsas neljä prosenttiyksikköä 2030-luvun alkuun mennessä. Viiden prosentin reaaliuotto merkitsisi, että TyEL-maksun nostotarve olisi runsas prosenttiyksikkö. Kolmen prosentin reaaliuotto sen sijaan merkitsisi, että TyEL-maksua olisi nostettava 2030-luvun alkuun mennessä runsaalla kuudella prosenttiyksiköllä.

Ismo Risku

1)

Kokonaishedelmällisyys ei ole täysin sama kuin keskimääräinen lapsiluku naista kohti. Tarkemmin ottaen se kertoo sen lasten määrän, jonka naiset keskimäärin synnyttäisivät, jos ikäryhmittäiset hedelmällisyysluvut pysyvät pitkään (vähintään yhden naissukupolven) samoina, ja jos kaikki naiset eläisivät koko hedelmällisen ikäkautensa.

2)

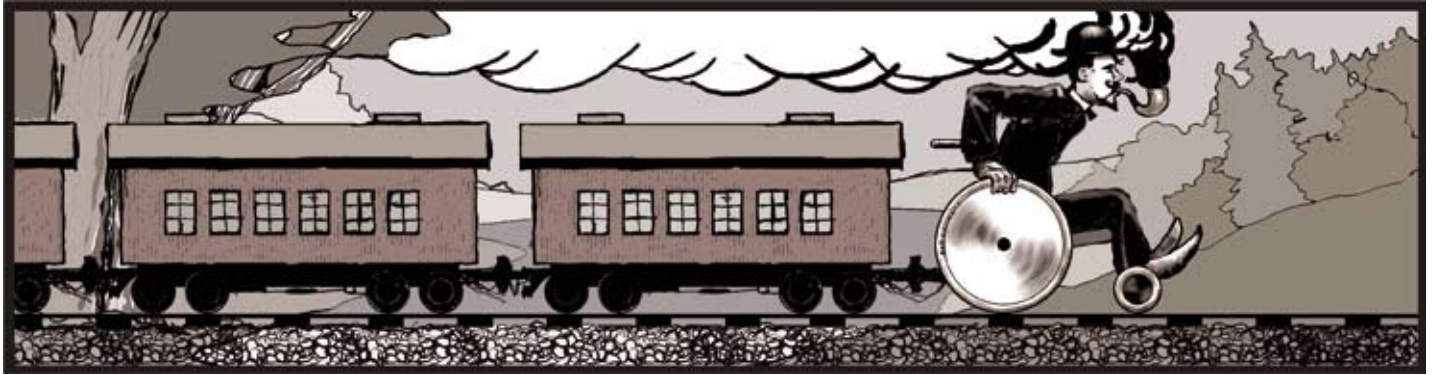
Elinaikakerroin pienentää maksettavia vanhuuseläkkeitä eliniän odotteen noustessa. Jos vallitseva trendi kääntyisi ja elinajan odote lyhenisi, elinaikakerroin kasvattaisi vanhuuseläkkeiden tasoa.

Kirjallisuus

Biström, P. & Elo, K. & Klaavo, T. & Risku, I. & Sihvonen, H. (2007), Lakisääteiset eläkkeet. Pitkän aikavälin laskelmat 2007, Eläketurvakeskuksen raportteja 2007:2.

Rantala, J. (2006), Eläkeläiskotitalouksien toimeentulo, teoksessa Uusitalo, H. (toim.): Eläkkeet ja eläkeläisten toimeentulo. Kehitys vuosina 1990–2005, Eläketurvakeskuksen raportteja 2006:2, 89–110.

Risku, I. (2007), Työeläkemaksujen nostotarve on vähäinen. Talous & Yhteiskunta 1/2007, 34–40.

**Välityömarkkinat
puhuttavat, taitoa
ja tahtoa on.**

Kestääkö kunto?

**Työvoimapulan tummanpuhuva
pilviverho on varjostanut suoma-
laisia työmarkkinoita jo jonkin
aikaa. Tulevaisuudessa kaikki
tekijät ovat tarpeen.**

Metalliteollisuudessa ja hoiva-alalla uhkakuvat ovat jo muuttuneet todeksi. Ratkaisua pulmaan on etsitty muun muassa siirtotyövoimasta ja työhaluisista eläkeläisistä.

Alasta riippumatta eläkeikää lähestyviä ammattilaisia houkutellaan jatkamaan leipätyösään vielä muutama vuosi. Nuoria puolestaan kannustetaan siirtymään työelämään nykyistä rivakammin. Hiljattain useammalla foorumilla on nostettu esiin myös vajaakuntoisten työllistyminen.

Välityömarkkinat uusi käsite

Työttömyyden ja varsinaisen palkkatyön välillä tasapainoilee 145 000 vaikeasti työllistyvää suomalaista. Joukossa on työkyvyttömyysrajoittuneita ja pitkäaikaistyöttömiä, jotka syystä tai toisesta ovat syrjäytyneet työelämästä. Näin kertoo

Sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton Sosiaalibarometri 2008, jonka yhdeksi pääteemaksi välityömarkkinat nostettiin.

Barometri on vuosittainen ajankohtaisselvitys, kysely sosiaali- ja terveysalan johtajille, Kelan toimistojen ja työvoimatoimiston edustajat mukaan lukien.

Selvityksestä ilmeni, että tehokkaimpana tukitoimena on nähty työnantajille maksettava palkkatuki, oppisopimus- ja ammatillinen koulutus sekä aktivointisuunnitelmat.

Työ- ja elinkeinoministeriön mukaan vajaakuntoisten työllistymisen tukemiseen on työhallinnossa käytössä tälle vuodelle ennätyselliset 36 miljoonaa euroa.

Työministeri **Tarja Cronberg** peräänkuulutti yhteiskuntavastuuta muun muassa espoolaisen kansalaiskahvio Raitin pysäkin huhtikuisessa keskustelutilaisuudessa. Hän totesi vajaakuntoisia ja vammaisia työllistäneiden olevan tuskittusti erittäin tyytyväisiä saamaansa työpäloeseen.

Työkyvyttömyyseläkkeeltä haikaillaan työelämään

Parhaimmaksi keinoksi vajaakuntoisten työhön paluuta tukemaan barometri kuvaa mahdollisuudet osa-aikatyöhön ja joustavaan työaikaan. Myös joustavasti ja yksilöllisesti rakennettujen työtehtävien katsottiin antavan työkyvyttömyy-
lle ja kuntoutustuella oleville hyvät eväät työhön paluuseen.

Samalla asialla on liikkunut SAK:n apulaisjohtaja **Kaija Kallinen**. Hän nosti aiheen esille SAK:n, STTK:n, Akavan ja Työeläkevakuuttajat TELAn Seinäjoella pidetyssä eläkepoliittisessa seminaarissa huhtikuun alussa.

Kallinen totesi työkokeilujen ja osa-aikatyön olevan kelpo väyliä esimerkiksi masennuksesta toipuville pitkän sairausloman tai määräaikaisten eläkkeen jälkeen. Kallinen katsoo, että yritysten tulisi lisätä välityömarkkinoilla olevien mahdollisuuksien osallistua työelämään ja ansaita työeläkettä.

Vajaakuntoisten työllistymistä on tutkinut myös työ- ja elinkeinoministeriön selvityshen-

kilö **Mika Vuorela**. Luovuttamassaan selvityksessä hän totesi 30 000 työkyvyttömyyseläkeläisen haluavan takaisin töihin. Liki 40 prosenttia tästä ryhmästä on eläkkeellä mielenterveyshäiriöiden vuoksi.

Vajaakuntoiset osatyökykyisiä

Vuorela on ehdottanut, että lainsäädännössä, eläkevakuutuksissa ja sosiaalipalveluissa käytetty termi vajaakuntainen tulisi muuttaa osatyökykyiseksi ja työkyvyttömyyseläkkeellä olevan olla yhtä lailla työvoimatoimiston asiakas kuin työttömän työnhakijankin.

Myös Sosiaali- ja terveysturvan keskusliiton liittohallitus on ilmoittanut kannakseen, että vaikeasti työllistyvät on säilytettävä työvoimapolitiittisten toimien piirissä. Se katsoo monien tarvitsevan pitkäjänteisen polun, joka työkyvyn lisääntyessä vie vaihteittain kohti avoimia työmarkkinoita.

Sosiaalibarometriin 2008 vastanneet korostivat, etteivät tukitoimenpiteet saa vaikuttaa merkittävästi eläkkeeseen ja muihin tukiin. Eläkkeiden, tukimuotojen ja palkkatulojen sovittamista yhteen pidettiin tärkeänä kannustimena.

Työ- ja elinkeinoministeriön teettämän selvityksen mukaan kuntoutustuella tai työkyvyttömyyseläkkeellä olevilla onkin kova huoli eläkkeen menettämisestä, jos kunto työelämässä ei kestäkään.

Selvityshenkilö Vuorela on ehdottanut työeläkkeisiin takuujärjestelmää, joka mahdollistaisi täysipainoisen työskentelyn enintään viideksi vuodeksi niin, että eläkkeelle palaaminen olisi mahdollista, jos työkyky ei riittäisikään.

Sosiaalibarometrin mukaan välityömarkkinoilta on liikettä niin eläkkeelle kuin takaisin. Vastaajat kokivat avoimille työmarkkinoille työllistymisen vaikuttavuusmittarina liian kapeaksi. Barometrissä todettiin, että vaikuttavuutta arvioitaessa tulisi huomioida myös koulutukseen ja eläkkeelle hakeutuminen sekä elämäntilanteen kohentuminen.

*Teksti: Johanna Merinen
Kuvitus: Ilkka Kumpunen*

Neuvonta sisältää yhä enemmän eri eläkevaihtoehtojen selvittämistä ja eläkelaskentaa. Osastopäällikkö Kaija Hietala Varmasta kertoo työstään.

Asiakkaille ei sanota, että kone on laskenut näin, vaan heille kerrotaan, miten ja mistä eläkelaskelmassa oleva luku on saatu, **Kaija Hietala** selvittää. Eläkkeen laskennan taitaminen on yksi neuvontatyön peruskivistä.

Kaija Hietala toimii osastopäällikkönä 22 asiantuntijan neuvontaosastolla. Osaston pääasiallisena tehtävänä on neuvoa sekä vakuutettuja että työnantajia eläke-etuuksiin liittyvissä asioissa. Osaston tehtäviin kuuluu myös ylläpitää ja kehittää eläkelaskelmien tekemisessä käytettävää ATK-systeemiä ja netissä olevaa Eläkearvio-palvelua. Osastolla tuotetaan myös tekstit etuusesitteisiin ja etuuksista kertovat osiot verkkopalveluun.

– Suurin osa asiakkaistamme asioi puhelimitse. Äärimmäisen harvoin saamme kirjeitä. Sähköposti on korvannut perinteisen kirjeenvaihdon. Verkkopalvelun käyttö on lisääntynyt voimakkaasti viime vuosina, mutta aina tarvitaan myös yksilöllistä henkilökohtaista palvelua, Hietala kertoo.

Kuukausittain noin reilu tuhat Varman vakuutettua saa pyynnöstä yksilöllisen laskelman. Noin 2 500 asiakasta laskee eläkkeensä omatoimisesti netissä.

Ihmisläheisestä työstä saa palautteen

Hietala kertoo, että he käyvät myös työnantajien luona pitämässä erilaisia työeläkeinfoja.

– Yritykset pyytävät saneerauksien tai alasajojen yhteydessä palvelupäällikkömme kertomaan eläkeasioista. Usein tilaisuudessa on myös työvoimatoimiston tai työttömyyskassan edustaja. Näin henkilöt saavat palvelua yhden luukun periaatteella.

– Työ tuntuu sosiaaliselta ja ihmisläheiseltä, kun työttömyysuhan alaisille henkilöille lasketaan ja esitellään erilaisia vaihtoehtoisia ratkaisuja heidän elämäntilanteeseensa. Hyvää asiakaspalautetta olemme saaneetkin, Kaija Hietala toteaa.

Eläkeuudistus vuonna 2005 teetti tähän mennessä kovimman pon-

nistuksen.

– Olimme etulinjassa asiakkaiden kyselyrynnäkössä. Neuvontatyömme alkoi seuraavana päivänä, kun sopimus työeläkeuudistuksesta oli allekirjoitettu. Kun soveltamisohjeet puuttuivat vielä, usko omaan osamiseen joutui koetukselle.

– Nyt varaudumme työeläkeotepalautteeseen. Olemme valmistautuneet siihen monin eri tavoin. Toivottavasti olemme osanneet ennakoida palautteen määrän, Kaija Hietala pohtii.

Kustannustehokkuus mukana kaikessa

Vakuutettujen palvelun ja neuvonnan siirtyminen TyEL:n myötä eläkelaitosten tehtäväksi lisää huomattavasti kustannustehokkuutta.

– Palvelu nopeutuu, kun moni välikäsi jää pois. Vakuutetut ja työnantaja-asiakkaat odottavat sujuvaa ja laadukasta palvelua, kukin omasa asiassaan, Kaija Hietala tietää

Eläkeoteprojekti on teettänyt työtä ja maksanut paljon. Yhteistyötä on tehty tietohallinnon, viestintä- ja vakuutusosaston kanssa. Tavoitteena on, että mahdollisimman moni valitsisi tulevaisuudessa sähköisen työeläkeotteen.

– Kaiken toiminnan tulee olla vastuullista. Toimimme asiakkaidemme rahoilla, Kaija Hietala painottaa. Työtämme mitataan tänä päivänä monilla mittareilla.

Täysi luottamus esimiestyön perusta

– Alaisten on voitava luottaa esimieheensä. Luottamusta on – tai sitä ei ole. Luottamus syntyy esimiehen oman tekemisen kautta. On annettava arvo sille, jolle se kuuluu, Kaija Hietala sanoo.

– Ristiriitoja ja erimielisyyksiä tulee, mutta silloin asia on nostettava pöydälle ja selvitettävä. Koko organisaatio on arvot mitataan käytännön työssä.

Yksilöllistä neuvontaa asiakkaiden tarpeisiin

Kaija Hietala puhuu monialaosaajista, kun hän kuvailee oman osastonsa työntekijöitä ja heidän ammattitaitoaan. Neuvojat laskevat eri eläkemuu-
tojen euromääriä asiakkaille, jotka haluavat esimerkiksi eläkkeelle jääntiä
harkitessaan yksilölliset tiedot eri eläkevaihtoehtoista. Asiakkaalle selvi-
tään tarvittaessa tarkkaan laskelmaan sisältyvät luvut.

Kaija Hietalan esimiesura alkoi jo nuorena, 26-vuotiaana Eläketurvakeskuksessa. Hän toimi jaostonhoitajana valvontaosastolla.

– Esimiestyötä pitää tehdä sydämellä. Sitä ei pysty tekemään toisella kädellä, vaan siinä on pantava itsensä likoon kokonaan. Täytyy kohdata alaisensa yksilöinä, Hietala painottaa.

– Esimiestyö edellyttää vastuuntuntoa moneen suuntaan, pitäisi osata olla vastuullinen kehittäjä ja luoda innostusta, että kaikki ovat mukana uuden kehittämisessä, pohtii Kaija Hietala.

Uusia tulokkaita alalle saatu hyvin

Kaija Hietala toteaa, että työeläkealalla aloittelijan uran kivijalka perustetaan hyvällä perehdyttämällä. Siitä huolimatta, vaikka nuoret osaatkin ottaa selvää asioista omatoimisesti.

– Olemme onnistuneet rekrytoinnissa, ehkä siinä silmäkin on kehittynyt vuosien myötä, Kaija Hietala naurahtaa. – Nuoret kyllä osaavat arvostaa vanhempien työntekijöiden kokemusta. Vanhemmat työntekijät arvostavat nuorten oppimia taitoja. Keskustellen luottamus molemmin puolin vahvistuu.

Kaija Hietala tuli opiskelujen jälkeen Tampereelta Eläketurvakeskukseen 1974 lainopilliselle osastolle. Varmaan hän siirtyi vuonna 1985.

– Sain hyvän perustan koko työeläkejärjestelmän toiminnan ymmärtämiselle ETK:ssa.

Osastopäällikkö Kaija Hietalaa jännittää vähän muutto. Keskinäinen työeläkevakuutusyhtiö Varma toimii 1. syyskuuta alkaen uudessa toimitalossaan Salmisaarella.

Teksti: Ritva Rantanen

Kuva: Anne Niemi

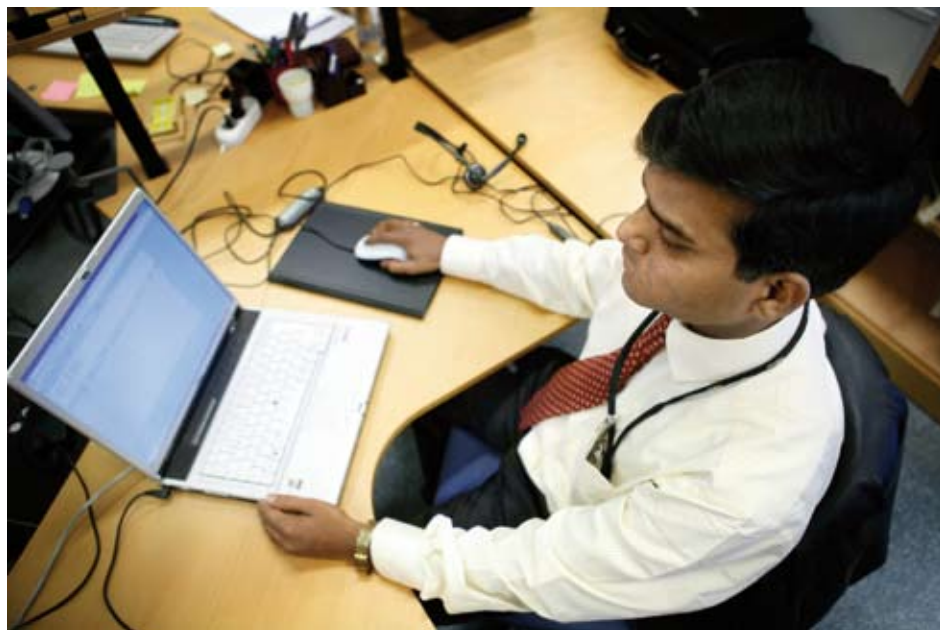
Varman työeläkeneuvonnan osastopäällikkö Kaija Hietala luonnehtii työuraansa ihmisläheiseksi – ja lähes kutsu-mustyöksi.

Työvoima liikkuu paitsi Suomesta muualle myös ulkomailta tänne. Erityisen runsaasti työvoimaa saapuu Virosta. Mutta pelkästään työvoima ei liiku. Myös työtä siirtyy maasta toiseen.

Fujitsu on it-palvelujen toimittaja, joka toimii noin 70 maassa. Fujitsulla työ menee tekijöidensä luo. Suomen Fujitsun asiakkaita voidaan palvella vaikkapa Intiasta käsin.

Työtä ja eläkettä Suomesta

Knowledge Transfer- eli tiedonsiirtoprojekteihin osallistuvat ulkomaalaiset ovat oman alansa huippuasiantuntijoita. Vastaavanlaisissa projekteissa käy Fujitsulla väkeä Intian lisäksi muun muassa Virosta, Venäjältä ja Etelä-Afrikasta. Yllä: Ganesh Papat työpisteessään. Vasemmalla: Rahul Charlewar tauolla Kirsi Hakkaraisen kanssa.

Rahul Charlewar, Ganesh Papat ja Kalyan Chakravarti ovat intialaisia Fujitsun konsultteja, SAP-osaajia. He ovat Suomessa kolmatta kertaa lyhyellä kokenuksella perehtymässä Suomen Fujitsun asiakkaiden tarpeisiin.

Päivät Pitäjänmäellä kuluvat avokonttorissa, jossa puhe- ja kuuloetäisyydellä istuu joukko suomalaisia kollegoja.

Tieto kulkee, kieli vaihtuu

Fujitsulla puhutaan tiedonsiirtoprojekteista. Niissä muualta tulleet ja suomalaiset fujitsulaiset työskentelevät jonkin aikaa yhdessä. Lähtömaahan palattuaan työntekijät osaavat sitten palvella Suomen Fujitsun asiakkaita.

– Tämä on toimintatapa, jossa osa palvelutyöstä siirretään alemman kustannustason maihin. Toimimme siten, että asiakasrajapinta ja asiakaskohtainen erikoisosaaminen säilyvät täällä Suomessa, mutta palvelutyötä ja pienkehitystä siirretään soveltuvin osin Intiaan, projektipäällikkö **Isabella Goldberg** Fujitsulta sanoo.

Charlewar, Papat ja Chakravarti tekevät työtä pareittain suomalaisten konsulttien kanssa. He tutustuvat asiakkaiden tarpeisiin ja prosesseihin ja muun muassa kirjoittavat tarvittavaa

dokumentaatiota englanniksi. He perehtyvät täällä ollessaan palvelutyöhön, jota he sen jälkeen Intiasta käsin jatkavat.

On ollut helppo tehdä töitä

Yhteistyö sujuu hyvin, ja myönteiset kokemukset ovat molemminpuoliset.

– Suomalaisten kanssa on ollut helppo tehdä töitä. He jakavat avoimesti osaamistaan, Chakravarti ja Papat kuvailevat. Fujitsulla on tarkkaan kuvatut toimintamallit, joiden mukaan kyseisiä töitä tehdään.

Miehet ovat Fujitsu Indian palveluksessa myös Suomessa ollessaan, ja he saavat palkan kotimaastaan.

Ganesh Papat kertoo, että myös Intiassa työntekijä maksaa osan eläkevakuutusmaksusta omasta palkastaan. Karttuneen vanhuuseläkkeen saa 58-vuotiaana.

TyEL-vapautuksen voi saada

Suomessa huolehditaan siitä, että ulkomailta tänne töihin tulevien eläketurva on kunnossa. Pääsääntö on, että kaikilla on oltava TyEL-vakuutus riippumatta siitä, onko työnantaja suomalainen vai ulkomainen.

EU-, ETA- tai sosiaaliturvasopimusmaasta lähetetty työntekijä voi pysyä lähtömaansa sosi-

Suomen ja Intian Fujitsun työta-voissa ei ole juuri eroja. Kummasakin maassa esimerkiksi pyritään siihen, että työpäivät pysyvät normaalimittaisina. Rahul Charlewar, Ganesh Papat ja Kalyan Chakravarti pitävät suomalaisista työka-vereistaan. Yhteistyö sujuu ongel-mitta ja välit ovat mutkattomat ja lämpimät. Kuvassa Krista Nylund Charlewarin ja Papatin kanssa.

Kolmannella Suomen visiitillä kaikki on jo tuttua. Ensimmäisel-lä kerralla ruuan kanssa ilmeni hankaluuksia, sillä miehet ovat vegetaristeja. – Olemme syöneet suomalaisia perinneruokia, jotka ovat sopivia kasvissyöjille. Ruoka oli oikein hyvää, vaikkakin hyvin toisenlaista kuin mihin olemme tottuneet Intiassa. Kotiruuan ikä-vää helpottavat Helsingistä löyty-neet ”paikalliset” ruokakaupat.

Työpisteisiin ei kerry juurikaan henkilökohtaista tavaraa lyhyillä komennuksilla. Perheen valokuvia voi katsoa tietokoneelta. Yhteydenpito vaimon kanssa sujuu sähköpostitse.

aaliturvan piirissä, jos hänellä on esittää lähetyksen työntekijän todistus. Muista maista tulevat voivat saada vapautuksen TyEL-vakuutuksesta hakemuksesta. Sitä haetaan Eläketurvakeskuksesta ja se voidaan myöntää korkeintaan kahdeksi vuodeksi kerrallaan.

– Vapautuksen voi saada, jos työnantaja on järjestänyt lähettämälleen työntekijälle Suomessa tehtävän työn ajalle kohtuullisen eläketurvan toisessa valtiossa. Arvioidessa kiinnitetään huomiota siihen, onko työntekijällä riittävä vanhuus-, työkyvyttömyys- ja perhe-eläketurva ja onko eläkkeen arvon säilyminen esimerkiksi indeksillä turvattu. Lisäksi lähettävän työnantajan pitää olla ulkomaalainen. Suomessa vastaanottava yritys ei siis saa olla työnantajan asemassa, lakimies **Minka Hauta-aho** Eläketurvakeskuksesta kertoo.

– Jos kyseessä on lyhyt työmatkatyyppinen komennus, vapautus voidaan myöntää helpommin, koska Suomesta karttuvalla eläkkeellä ei näissä tilanteissa ole konkreettista merkitystä henkilön eläketurvaan, eläkeasiantuntija **Harri Grönlund** Eläketurvakeskuksen lakiosastolta lisää.

Vapautushakemuksia TyEL:n aikana 250

TyEL:n voimassaolon ensimmäisen puolentoista vuoden aikana vapautushakemuksia on tul-

lut Eläketurvakeskukseen noin 250, niistä suurin osa Venäjältä. Harri Grönlund sanoo, että myönteisiä päätöksiä on toistaiseksi annettu enemmän kuin kielteisiä. Vapautuksen saaneilla eläketurva on siis suomalaisittain katsottuna kunnossa kotimaassa.

Vapautusta ei myönnetä, jos toisessa maassa järjestettyä eläketurvaa ei voida pitää kohtuullisena.

– Esimerkiksi on maita, joissa eläkettä kertyy vain murto-osasta työkomennusajalta maksettavasta palkasta. Vapautusta ei tällöin oikein voida myöntää, koska eläkekertymä jää kovin pieneksi suhteessa palkkaan, Grönlund perustelee.

– Se on kuitenkin muistettava, että päätöstä tehdessämme arvioimme aina kyseisen henkilön eläketurvaa. Emme ota kantaa siihen, millainen eläketurvan taso yleisesti ottaen on kyseisessä maassa.

Vuoden 2006 loppuun saakka vapautukset perustuivat soveltamiskäytäntöön, eivät lakiin. Käytännön mukaan Suomessa tilapäisesti työskentelevää ei tarvinnut vakuuttaa TEL:n mukaan silloin, jos työntekijä ja työnantaja olivat saman vieraan valtion kansalaisia ja työskentelely kesti enintään kaksi vuotta.

Teksti: Sannamari Ollikkala

Kuvat: Karoliina Paatos

Sairauspoissaolojen ehkäisystrategioissa on eroja Pohjoismaissa

Kuva: Anne Niemi

Mikko Pellinen
Kirjoittaja on
osastopäällikkö
Eläketurvakeskuksen
tilasto-osastolla.

1. Sairauspoissaoloihin ja alkaviin työkyvyttömyyseläkkeisiin vaikuttavat erilaiset kannustetekijät.
2. Korvausjärjestelmän ohjaava vaikutus riippuu siitä, miten tehokkaasti sen käyttämät portinvartijat toimivat.
3. Varhais- ja muu kuntoutus onnistuu parhaiten, jos sairaus- ja eläkevakautuksen yhteistyö muiden kuntoutukseen osallistuvien kanssa toimii.

Pohjoismaisessa vertailussa käy ilmi, että sairauksien aiheuttamat poissaolot työstä ovat Ruotsissa ja Norjassa viimeisen 15 vuoden aikana olleet huomattavasti muita pohjoismaita korkeammalla tasolla. Ne ovat kaksi kertaa yleisempiä kuin Suomessa, Tanskaan ja Islantiin verrattuna jopa kolminkertaiset. Ruotsin ja Norjan kehitys on myös ollut paljon muita poukkoilevampaa.

Asiasta huolestuneena on Ruotsin aloitteesta tehty yhteisselvitys, jolla on pyritty löytämään hyviä käytäntöjä eri maiden strategioissa sairauspoissaolojen ehkäisemisessä. Raportissa on todettu muun muassa Suomen myönteinen kehitys ja etsitty mahdollisia syitä siihen.

Oikea kannuste oikeaan aikaan on hintansa väärsti

★ Saako työnantaja taloudellista etua siitä, että sairastuneen työntekijän työskentelyä tuetaan työjärjestelyin ja kuntoutuksella?

Raportissa todetaan useasti Suomen työterveyshuollon merkitys ja sairausvakuutuksen sille antama taloudellinen tuki. Samoin on havaittu työterveyslääkärin merkitys hoitoon ja kuntoutukseen ohjaajana. Toimintamalli korostaa ennaltaehkäisevän toiminnan kannattavuutta ja haitan mahdollisimman aikaista havaitsemista, jolloin myös korjaustoimet voivat onnistua pienemmin panoksin.

Suomessa on vuodesta 2004 ollut subjektiivinen oikeus ammatilliseen kuntoutukseen. Myös se on todettu ennaltaehkäisevänä työkaluna, kun työkyvyttömyysriski on nähtävissä viiden vuoden kuluessa. Raportissa on jäänyt vähemmälle huomiolle työeläkevakuutuksen työkyvyttömyysvakuutusmaksun rooli ja tapaturmavakuutus, joka meillä on täysin työnantajan kustannusvastuulla.

Onko korvausjärjestelmä mitoitettu niin, että työntekijä mieluummin pysyy kiinni työssään kuin jää korvausten varaan?

Raportin mukaan sairauspäivärahaetuudet eivät Suomessa ole yhtä suuria (noin 70 prosenttia palkasta) kuin muissa Pohjoismaissa (80 – 100 prosenttia palkasta). Tästä johtuen meillä voidaan kannustaa kuntoutukseen maksamalla sen ajalta olennaisesti korkeampaa kuntoutuskorvausta. Suomessa on sairauspäivärahakausi rajattu 300 päivään verrattuna Ruotsin periaatteessa rajattomaan kestoan. Se lisännee meillä aktiivisuutta selvittää työhön paluun edellytyksiä nopeammin.

Portinvartijatoiminta on Suomen vahvuus

★ Raportissa suomalaisten lääkärin toimintaa ja roolia asiakasvirtojen hallinnassa pidetään tärkeänä. Työnantajan kustantaman lakisääteisen työterveyshuollon lääkärin nähdään monin tavoin itsenäisesti ohjaavan työkykyä ylläpitävään ja/tai palauttavaan toimintaan. Erityisen toimivana ja vahvana pidetään työkyvyttömyyseläkkeiden hillitsevää päätöstoi-

mintaa, josta osoituksena on noteerattu Suomen korkea työkyvyttömyyseläkkeiden hylkäysaste.

Vakuutuslääkärien ja sosiaaliturvaan erikoistuneiden muutoksenhakuelinten roolia ei tässä yhteydessä ole osattu erikseen korostaa, vaikka se ainakin Suomessa on ollut merkittävä tekijä päätöksenteon oikeudenmukaisuuden varmistamisessa.

Kuntoutustoimijoiden yhteistyö tuottaa tulosta

★ Ruotsissa ja Norjassa on yhteistoiminnan ongelmia pyritty korjaamaan mittavien organisaatiomuutoksien avulla. Suomessa ei ole menty näin pitkälle. Yhteistoiminnan takeina ovat meillä olleet muun muassa Kuntoutusasiain neuvottelukunta alueellisine yhteistyötoimikuntineen sekä Kelan ja työeläkejärjestelmän poikkeuksellisen hyvä yhteistyö ammatillisen kuntoutuksen työnjaon ohjailussa.

Suomessa on pitkäjänteisesti jo 1990-luvun alusta toimittu hyvässä ennaltaehkäisy- ja kuntoutuksen hengessä. Päivärahoja ja eläkkeitä koskeva käytäntö on kyetty pitämään aisoissa ja sekä työntekijää että työnantajaa on kannustettu ratkaisemaan työkyvyttömyyttä ja kuntoutusta koskevat ongelmat ruohonjuuritasolla. Viranomaisien ja vakuutuksen tehtävänä on ollut tukea toimintaa neuvoin ja taloudellisesti.

Mualla Pohjoismaissa on pitkälti luotettu viranomaisen kykyyn toimia tässä välittäjänä mutta asianosaisten motivaation puuttuessa on usein epäonnistuttu.

Suomen kannalta raportin ydinhavainto näyttää olevan, että meillä on vankka ja toimiva portinvartijaorganisaatio, joka huolehtii, että portti on sopivasti raollaan – ei liian leveä eikä kapea. Tässä nousee esiin erityisesti työterveyshuollon asiantuntijarooli sekä se, että meillä panostetaan terveyden ja työkyvyn edistämiseen ja ylläpitoon, sillä työnantajalla on vahvat taloudelliset kannustimet ennaltaehkäistä työperäisiä sairauksia.

Pohjoismaisessa vertailussa ehkä toiseen laitaan voisi tässä asettaa Tanskan, jossa sairastunut työntekijä saatetaan nopeastikin irtisanoa ja näin ”vahvistaa” hänen omavastuutaan asenteessaan kuntoutukseen. Tanskassa onkin vahva ”takaisin-työhön-kulttuuri”, jossa työ tulee aina ennen avustusta. Uutta ajattelua sairaskirjoitettujen ja varhaiseläkeläisten työhön palauttamiseksi edustavat siellä mm. joustotyö ja palkkasubventoidut työmarkkinat, joissa työskennellään jäljellä olevan työkyvyn sallimissa puitteissa. Tämä toki sopii aiheeksi myös suomalaisen työmarkkinakeskusteluun tänä päivänä.

Artikkeli perustuu e-raporttiin: Nordiska strategier för att begränsa sjukfrånvaro, Försäkringskassan; Socialförsäkringsrapport 2008:1, <http://www.forsakringskassan.se/filer/publikationer/pdf/sfro801.pdf>

Raija Julkunen

Uuden työn paradoksit

Keskusteluja 2000-luvun työprosesseista
(Vastapaino, Tampere 2008)

Työtä vai elämää varten?

► Työ ja työelämä muuttuvat yhä nopeammissa tahdissa. Akatemiatutkija **Raija Julkunen** Jyväskylän yliopistosta on kirjoittanut mielenkiintoisen teoksen työelämän kehityksestä aina fordismista tuoreisiin tämän päivän työelämän ilmiöihin saakka.

Kirjassaan hän samalla analysoi ja esittelee lukuisan määrän työelämän tutkijoiden työn tuloksia.

Julkunen tarkastelee palkkatyötä, työntekijää toisen palveluksessa, akateemisissa ammateissa, yliopistomaailmasta tietotyöläisiin. Juuri akateemiset joutuvat lisääntyvästi alistumaan omaan persoonaan saakka tunkeutuvalla suoriutumisen arvioinnille.

Muihin ryhmiin verrattuna tietotyöläiset kokevat eniten kiirettä ja stressiä. Hyvät tulot ja muut palkkiot lunastetaan alistumalla tuloksellisuuden kontrolliin ja sietämällä suorituspainetta ja stressiä.

Julkunen ottaa esille muun muassa keskinäisen tunnustuksen ja kunnioituksen puuttumisen nykytyöyhteisöistä. Inhimillisen kohtelun kaipuusta on tullut työelämässä merkittävä ongelma.

”Jo pienet ja täysin ilmaiset asiat, kuten tervehtiminen ja toisten kohtelias huomioon ottaminen ovat monelle täysin tuntemattomia asioita työyhteisössä.”

Pala kulttuurikritiikkiä otsikon alta löytyy tämän päivän todellisuutta. ”Työntekijä alistetaan uusille tarkkailun tekniikoille. Työtovereista on tullut toistensa tarkkailijoita. Tämä johtaa psyykkisen paineen kasvuun, joka ilmenee stressinä, kiusaamisena ja depressiona.” Taitovaatimusten kasvu ja työn itsenäisyys, joiden piti olla myönteisiä, lisäävätkin kiirettä ja työn rasittavuutta.

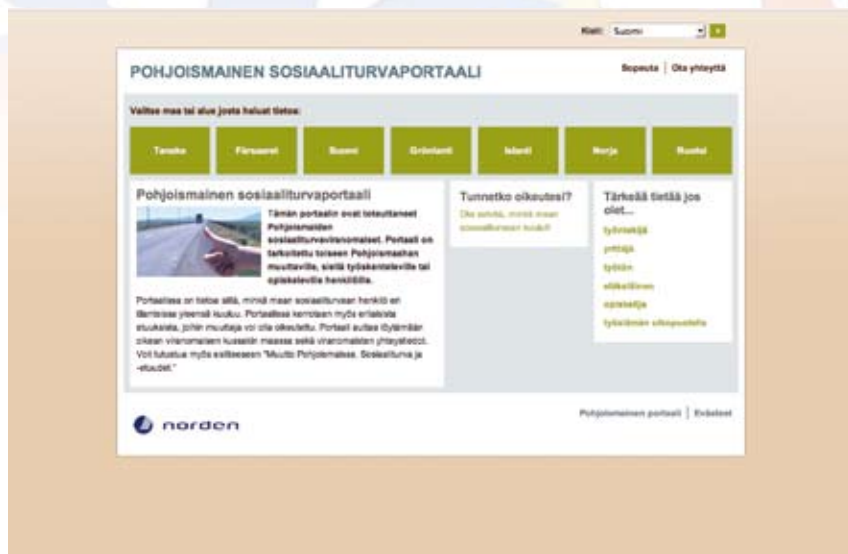
Julkunen analysoi, miten yrityksissä työ organisoituu kahden pelon varassa. Työntekijällä on pelko siitä, että on alituisen arvioinnin ja mittauksen kohteena. Pelko, ettei täyty kilpailukyvyyn ja hyödyllisyyden kriteerejä. Toinen on johdon pelko, etteivät työntekijät hyödytä organisaatiota. Tällaisessa kulttuurissa yksilöt ovat epävarmoja omista kyvyistään ja hyödyllisyydestään.

Hyvä työntekijä ottaa itse vastuuta työstään. Työnantajan ei tarvitse velvoittaa häntä työajan venyttämiseen vaan työntekijä tekee sen itse omalla päätöksellään. Jos työt eivät muuten tule valmiiksi, työntekijä jää yli normaalin työajan joko työpaikalle tai vie työt kotiin.

Kirja on mielenkiintoista luettavaa muillekin kuin alan tutkijoille. Tosin paikoin teksti on tiivistä ja teoreettista. Julkunen viittaa useamman kerran Juha Siltalan ”Työn huonontumisen lyhyt historia” (2007) teokseen.

Teos sisältää laajasti työelämän kehitystä kuvaavia poimintoja alan tutkijoilta ja Julkunen omasta tuotannosta.

Ritva Rantanen

Pohjoismainen sosiaaliturvaporaaali
löytyy osoitteesta www.nordsoc.fi.

Kotona Suomessa, töissä vaikka Norjassa

Pohjoismaiden välillä liikkuville on nyt tarjolla sosiaaliturvatietoa omassa portaalissa. Pohjoismainen sosiaaliturvaportaali avattiin kesäkuun alussa Pohjoismaiden ministerineuvoston kokouksessa Visbyssä.

Mahdollisuudet lähteä työhön tai opiskelemaan minne tahansa maailmassa ovat tänä päivänä paljon suuremmat kuin parikymmentä vuotta sitten. Naapurimaat ovat kuitenkin säilyttäneet vetovoimansa. Pohjoismaiden välillä onkin vilkas liikenne, ihmiset muuttavat maasta toiseen työskentelemään, opiskelemaan tai eläkepäiviään viettämään. Monet käyvät myös työssä toisessa maassa, jopa päivittäin.

Useimmat luottavat sosiaaliturvaan oleskelivatpa missä Pohjoismaassa tahansa. Aina ei kuitenkaan ole päivänseivä, minkä maan sosiaaliturvaan maasta toiseen liikkuva henkilö kuuluu. Pohjoismaissa pätevät sekä EU-säännöt, joiden mukaan sosiaaliturva on sidottu työskentelyyn, että pohjoismainen sosiaaliturvasopimus ja asumisperusteista turvaa koskevat säännöt.

Muuttoa tai rajan yli työssä käyntiä suunnittelevan on hyvä tietää etukäteen esimerkiksi mistä maasta hänelle maksetaan perhe-etuuksia tai minkä sääntöjen mukaan hänen eläkkeensä kertyy. Jotta tietoa olisi helposti saatavilla, Pohjoismaiden ministerineuvosto on rahoittanut sosiaaliturvaportaalin rakentamisen. Ministerineuvosto tekee työtä rajaesteiden poistamiseksi Pohjoismaiden väliltä. Sosiaaliturvaportaali on osa tätä toimintaa.

Portaalin sisällöstä ja ylläpidosta vastaavat eri Pohjoismaiden sosiaaliturvalaitokset. Suomesta mukana ovat Kansaneläkelaitos ja Eläketurvakeskus.

Portaalin aihealueita ovat perhe-etuudet, sairausvakuutus, eläkkeet ja työttömyysturva eri Pohjoismaissa. Portaali sisältää myös lyhyet yleiskuvaukset Suomen, Ruotsin, Norjan, Islannin, Tanskan sekä Färsaarten ja Grönlannin sosiaaliturvajärjestelmistä ja tärkeimmistä etuuksista.

Kohderyhminä ovat erityisesti työntekijät, yrittäjät, eläkeläiset, opiskelijat ja työttömät. Myös työnantajat ja sosiaaliturvan ammattilaiset voivat löytää hyödyllistä tietoa portaalista. Yksityiskohtaista tietoa tarvitsevat ohjataan kääntymään oikean maan viranomaisten puoleen.

Pohjoismainen sosiaaliturvaportaali on kahdeksankielinen. Tietosisältö on tarjolla suomeksi, ruotsiksi, norjaksi, islanniksi, tanskaksi, fääriksi ja grönlanniksi sekä englanniksi.

Sosiaaliturvaportaaliin pääsee jo tutustumaan. Suomessa portaalin osoite on www.nordsoc.fi.

*Teksti: Pia Hansson
Piirros: Katri Saarteinen*

Sosiaaliturva yhtä tärkeä kuin vesi

Lääketieteen tohtori Vappu Taipaleen pitkä työura päättyi 68-vuotispäivänä. Sosiaaliturvan osaaja, yhteiskunnallinen vaikuttaja, valkopesunkestävä feministi, ikuinen pasifisti ja paremman maailman rakentaja, tätä kaikkea on Stakesin pääjohtajan tehtävistä vappuna eläkkeelle siirtynyt Vappu Taipale. Mutta, ryhdikäs vanheneva professori punaisessa jakkupuvussa on paljon muutakin.

Hänet tuntevat sanovat, että Vappu on älykäs, asiaansa heittäytyjä ja puhujana vakuuttava vaikuttava. Hänessä aistii keskittyneen kuuntelijan ja lempeän inhimillisyyden, joka virkaroolin takaa suorastaan paistaa läpi. Kiinnostavaa on tietää, millä mielin Vappu Taipale jättää työuran.

– Hyvillä mielin, kyllä talo pärjää. Mitään suurta aukkoa ei jää, kun minä lähten. Sehän olisi kauhea juttu ja työt huonosti johdettu, jos jokin ammottava aukko syntyisi minun menetyä.

– Tietysti tuntuu haikkealta jättää 450 ihmisen työyhteisö. Olen viihtynyt työssäni.

Sosiaaliturva on talouden perusta

Suomalaisesta sosiaaliturvajärjestelmästä Taipale sanoo, että se on hieno kokonaisuus. Vaikka aukkojakin löytyy, enin osa hyvää ja osittain ongelmat ovat ratkaistavissa. Suurimpana huolenä hän pitää toimeentuloerojen ääripäiden kärjekästä esiin pilkistämistä.

– Erot hyvin toimeentulevien ja köyhien välillä osoittaa nyt räikeämmin eriarvoisuuden kuilun kuin alun alkaen hyvin keskiluokkaisessa kansassamme on totuttu.

Vappu Taipaleen mukaan luottamus on yhteiskunnassa sosiaalisen pääoman voimavara.

– Me ollaan hyvin turvallisessa maassa, kansalaiset yleisesti luottavat julkisiin palveluihin eikä meillä ole korruptiota. Mutta tämä onnen tila on jatkuvassa muutoksessa eikä mikään ole

pysyvää. Talouden aallonharjalla kulloisessakin taloudellisessa suhdanteessa voi sosiaaliturvamme taso muuttua yllättävästikin. Niin käy, jos asioista lakataan huolehtimasta.

– Se hyvä mitä on saatu aikaan voi äkkiä romuttua, jos annetaan yhteiskunnan segregoitua. Tämänkaltaista eriarvoistumista lisää se, jos ihmiset eivät kohtaa tai tunne ketään muita kuin omaan elämämpiiriinsä tai yhteiskuntaluokkaansa – säätyynsä – kuuluvia. Tästäkin syystä pidän tärkeänä, että Suomeen tulisi nykyistä enemmän maahanmuuttajia.

Kansainvälisissä yhteyksissä Vappu Taipale on esitellyt ulkomailla Suomen järjestelmää hyväksi todettuna mallina.

– Suomea pidetään sosiaaliturvan mallimaana. Globaalisti ajateltuna sosiaaliturva on yhtä tärkeä kuin vesi. Jos se pohja häviää yhteiskunnasta, jäävät kansalaiset tyhjän päälle. Yhtä elintärkeä kuin vesi on ihmiselle, on meidän huolehdittava perusturvasta ja kaikkien kansalaisryhmien kohtuullisesta toimeentulosta.

– Kansainvälisissä kokouksissa keskusteltiin vastikään siitä, kuinka maailmassa voi olla vielä maita, joilla ei ole varaa järjestää sosiaaliturvaa. Se on väärin ajateltu, ettei ole varaa. Sosiaaliturva on kaiken kehittyvän talouden perusta, Taipale summaa.

Uramummon tarmokkuudella

Stakesissa on Taipaleen aikana viety läpi usei-

ta uudistuksia. Ja viimeisimpänä jättimuutos, kun Stakes ja Kansanterveyslaitos yhdistyvät kehittämiskeskukseksi. Uuden keskuksen pääjohtajan paikka tulee hakuun vuodenvaiheessa. Sitä ennen kuitenkin Stakesin nykyinen ylijohdaja **Matti Heikkilä** aloittaa Taipaleen jälkeen pääjohtajana.

– Uramummon työrooli saa jäädä nyt vähemmälle ja keskityn suuremmalla tarmolla ni perhepiirini rakkaimpiin. Nyt on kerrankin aikaa lastenlapsille. Tiedäthän, että me mummot jumaloimme heitä, Vappu hymyilee ja kertoo, että lapsenlapset ja lasten puoliset mukaan luettuna perhekatras on tällä taipaleella kasvanut kuuteentoista.

Työn jättämä tila täyttyy paitsi perheen parissa, myös yhteiskunnallisissa riennoissa ja luottamustoimissa. Vanhus- ja lähimmäispalveluliiton puheenjohtajana Taipale aikoo 60 jäsenjärjestön muodostaman liiton tahtonaaisena puhua modernin ja teknologiaa hyödyntävän vanhustyön puolesta.

– Tietoyhteiskunnassa on paljon sellaista teknologiaa, joka voidaan ottaa avuksi ikääntyvien arkea helpottamaan, hän sanoo.

Lääkärin sosiaalinen ja yhteiskunnallinen vastuu tarkoittaa Taipaleen tapauksessa halua auttaa yhteiskunnan heikoimpia ja vähäosaisia. Hän on luvannut olla aktiivinen kansalainen ja mennä muun muassa **Eija Stengårdin** tueksi maailman terveysjärjestön (WHO) Euroopan yhteistyökeskuksen ennaltaehkäisevään mielenterveystyöhön, jossa peräänkuulutetaan hy-

vinvointinäkökulmaa sairauskeskeisyyden sijaan.

Pienyrittäjille parempi turva

Työeläkejärjestelmä on osa sosiaaliturvaa. Vappu Taipale mainitsee, että pienyrittäjätoiminnassa ansionmenetystapauksissa turva on aivan olematon.

– Se on asia, jonka haluaisin muuttuvat sosiaalisesti kestävämpään suuntaan.

Taipaleen esiin nostamia pienyrittäjiä on hoiva- ja terveyspalveluissa paljon. Jopa neljännes sosiaalipalveluista on muiden kuin julkisten organisaatioiden järjestämää. Yhä useammin kunnat ostavat palveluita yksityisiltä, juuri näiltä yhden, kahden työntekijän hoivapalveluyrityksiltä.

Pienyrittäjät ovat heikomman asemassa työansioihin perustuvan toimeentuloturvan saajina. Ongelmallista on, jos heidän ansioihinsa tulee notkahdus tai että yrittäjän työtuloa ei ole määritelty riittävästi eläkettä kerryttävälle tasolle.

Työura huokoistuu, eläkeikä myöhentyy

Vappu Taipale ei ole itse ihmeissään siitä, että jatkoi työskentelyä 68-vuotiaaksi. Hän toteaa, että työ tekee ihmisen onnelliseksi ja hyödylliseksi.

– Ei ole mitenkään tavatonta, että eläkeikä tulee väistämättä kohoamaan nykyisestä huomattavasti. Työolojen ja terveyden parantuminen ovat johtaneet työurien pitenemiseen. Toisaalta vuorotteluvapaat ja muut joustavat työaikajärjestelyt lisäävät työelämän huokoisuutta.

– Jos ajatellaan vuotta 2050 tai 2070, niin eläkkeelle siirtymisikä voi silloin hyvinkin olla 75 vuotta, ehtymättömäksi idealingoksi luonnehdittu Taipale povaa.

Lyömättä vetoa on hyvä muistaa Taipaleen ennuste ja laittaa se korvan taakse, sillä hän ei saata olla arvioissaan ollenkaan väärässä.

– Toivon tietysti, että lakisääteiset työeläkkeet pitäisivät pintansa osana suomalaista sosiaaliturvaa. En toivo sellaista tulevaisuutta lapsenlapsillemme, että siirryttäisiin lakisääteisestä yhteisestä eläketurvasta yksilöityihin eläkevakuutusratkaisuihin. Se olisi tehotonta, ja rakentaisi yhteiskuntaamme eriarvoisuutta.

*Teksti ja kuvat:
Anne Niemi*

5 faktaa

Vappu Taipale

- Professori, lääketieteen tohtori
- Stakesin pääjohtaja 1992–2008
- Eläkkeelle 68-vuotiaana
- Lääkärit ydinsotaa vastaan -järjestön co-presidentti 2009 asti
- Vanhus- ja lähimmäispalveluliiton puheenjohtaja

Liian myöhään kuntoutukseen?

Raija Gould
Tutkija
Eläketurvakeskus

1. Työeläkekuntoutuksen painopiste on siirtymässä jo työkyvyttömyyseläkkeellä olevien kuntoutuksesta vielä työelämässä olevien kuntoutukseen.
2. Kuitenkin lähes kaksi kolmasosaa työeläkekuntoutuksen osallistuvista kokee kuntoutuksen alkaneen liian myöhään.
3. Edellyttääkö kuntoutuksen kriteerinä oleva työkyvyttömyyden uhan toteaminen jo turhan pitkälle edennyttä työkyvyn heikkenemistä?

★ Työeläkekuntoutusta uudistettiin vuonna 2004. Yksi uudistuksen tärkeimpiä tavoitteita oli varhentaa kuntoutuksen aloittamista ja näin luoda mahdollisimman hyvät edellytykset kuntoutuksen vaikuttavuudelle. Työeläkekuntoutuksen toimivuus -tutkimushankkeen tulosten mukaan myöhäinen liikkeellelähtö on kuitenkin edelleen ammatillisen kuntoutuksen ongelmana.

Työeläkekuntoutukseen työelämästä

★ Vielä 1990-luvun puolivälissä yli 40 prosenttia työeläkekuntoutujista oli kuntoutuksen alkaessa työkyvyttömyyseläkkeellä, tavallisimmin määrääjäksi myönnettyä kuntoutustuella. 2000-luvun puolivälissä eläkkeellä olevien kuntoutujien osuus oli pienentynyt alle 30 prosenttiin. Tämä viittaa kuntoutuksen käynnistymisen varhentumiseen: työeläkekuntoutuksessa on aiempaa vähemmän niitä, joiden työkyky on jo heikentynyt siinä määrin, että se oikeuttaa siirtymään työkyvyttömyyseläkkeelle.

Ammatillisen kuntoutuksen kannalta ehkä haasteellisimmassa sairauksryhmässä, mielenterveyden häiriöissä, työeläkekuntoutuksen alkaminen vasta eläkkeelle siirtymisen jälkeen on kuitenkin edelleen varsin yleistä. Mielenterveyskuntoutujista lähes puolet sai kuntoutuksen alkaessa työkyvyttömyyseläketä, useimmiten määräämisen kuntoutustuen muodossa.

Mielenterveyden sairauksryhmä onkin työeläkekuntoutukselle erityinen haaste. Työeläkekuntoutusta käytetään mielenterveyden ongelmien yhteydessä vähemmän kuin muissa sairauksissa, kuntoutus alkaa usein vasta työkyvyttömyyden uhan jo toteututtua ja mielenterveyskuntoutusta saaneiden työllistyminen ei onnistu aivan yhtä hyvin kuin muiden kuntoutujien. Viime vuosien kehitys on kuitenkin kulkenut myönteiseen suuntaan.

Etenkin vähän koulutetut kokevat kuntoutuksen alkaneen liian myöhään

★ Vaikka kuntoutujien eläketaustan perusteella kuntoutuksen käynnistyminen näyttää aikaistuneen, kuntoutujien kokemukset kertovat kuitenkin myöhäisestä liikkeellelähdestä. Kuntoutajat arvioivat työkykynsä erittäin huonoksi ja lähes kaksi kolmasosaa katsoi kuntoutuksensa alkaneen liian myöhään. Asiakirjoista kerättyjen tietojen mukaan kuntoutajat olivat sairastaneet keskimäärin runsaat seitsemän vuotta ja työtä haitanneita sairausvuosia oli vajaat kolme.

Kuntoutuksen kokeminen myöhäiseksi liittyi muun muassa kuntoutujien koulutustaustaan. Pelkän perustasteen koulutuksen saaneet arvioivat kuntoutuksensa käynnistyneen liian myöhään selvästi yleisemmin kuin enemmän koulutusta saaneet. Tämä tulos säilyi myös, vaikka samanaikaisesti otettiin huomioon esimerkiksi kuntoutujan ikä, sukupuoli ja sairausryhmä.

Lieneekö niin, että työkyvyn heikkeneminen havaitaan tai siihen reagoidaan työpaikoilla ja työterveyshuollossa hitaammin, silloin kun on kyse vähäistä koulutusta edellyttävistä työtehtävistä? Vai edellyttääkö kuntoutuksen varhainen käynnistyminen asianomaiselta erityistä aktiivisuutta, osaamista ja taitoja? Koulutusaste näyttää joka tapauksessa heijastavan kuntoutustarpeen havaitsemisessa ja kuntoutuksen käynnistymisessä ilmenevää eriarvoisuutta.

Oikea-aikaisuus tavoitteena

★ Työeläkekuntoutuksen myöntämisen edellytyksenä on työkyvyttömyyden uhka. Tämän uhan toteaminen edellyttää kuitenkin jo varsin pitkälle edennyttä työkyvyn heikkenemistä. Onkin mahdollista, että työkyvyttömyyden uhan kriteeri osaltaan vaikuttaa siihen, että kuntoutusoikeus katsotaan usein saavutetun liian myöhään.

Kuntoutuksen myöhäisen käynnistymisen taustalla voi myös olla eri toimijoiden välisen yhteistyön ongelmia. Etenkin ammatillisen mielenterveyskuntoutuksen ongelmana on tuotu esille kuntoutustarpeen piiloutuminen eri terveydenhuollon tahojen yhteistyön katkoksiin ja palveluketjujen saumakohtiin. Ammatillisen selviytymisen tavoitteiden painottaminen sekä työpaikkojen, terveydenhuollon, kuntoutuksen ja sosiaalivakuutuksen yhteistyön toimivuuden lisääminen edistävät kuntoutuksen oikea-aikaista liikkeellelähtöä.

Kuntoutuksen oikea-aikaisuus on tasapainoilua liian myöhäisen ja liian aikaisen välillä. Oikea-aikaisuus edellyttää yhtäältä riittävää työkyvyn heikkenemistä, jotta motivaatio kuntoutukseen syntyisi ja kuntoutuksen myöntämisen kriteerit täyttyisivät. Toisaalta oikea-aikaisuus edellyttää riittävää jäljellä olevaa työkykyä, jotta kuntoutus voi onnistua eikä työkyvyttömyyseläke ole ehtinyt muodostua tavoitteeksi.

Artikkeli perustuu julkaisuihin: Gould R, Härkäpää K, Järviskoski A, Laisola-Nuotio A, Lehtikoinen T, Saarnio L. Miten ja minkälaiseen työeläkekuntoutukseen? Eläketurvakeskuksen keskustelualoitteita 2007:2; Gould R, Härkäpää K, Järviskoski A. Mielenterveysongelmat ja oikea-aikainen reagointi työeläkekuntoutuksen haasteina. Kuntoutus 1/2008.

VIISAUTTA

on tehdä kimpassa

Kuva: Tuulikki Holopainen

Pirita Seitamaa-Hakkarainen oppiäitinsä professori emeriitta Pirkko Anttilan kuvan ääressä. Tekstiiloppi on ollut yliopistossa tieteenalana vuodesta 1982. Kymmenen vuotta myöhemmin tieteenala sai nimekseen käsityötiede. Se kuuluu Helsingin yliopiston käyttäytymistieteellisen tiedekuntaan.

Työ ja tehtävät muuttuvat. Yhden ihmisen ajatukset ja teot eivät enää tämän päivän työelämässä riitä. Nyt tarvitaan sosiaalista luovuutta ja hajautettua asiantuntijuutta.

– Moniammatillinen asiantuntijuus on tämän päivän haaste, professori

Pirita Seitamaa-Hakkarainen tietää. Hän toimii Helsingin yliopiston käyttäytymistieteellisen tiedekunnan kotitalous- ja käsityötieteen laitoksella.

Vaikka Pirita Seitamaa-Hakkaraisen tutkimukset liittyvät käsityöhön ja muotoiluun, niin tiedot ja opit voidaan soveltaa muunkinlaiseen työhön ja työyhteisöön. Ajatellaanpa esimerkiksi älyvaatteiden tekemistä. Siinä prosessissa ei riitä enää vain vaatesuunnittelijan asiantuntemus, vaan monen muun teknisen alan asiantuntijan tietoja ja kokemusta tarvitaan.

– Yhteisöllinen suunnittelu on mielenkiintoinen prosessi. Ja suomalaisella se on varsinainen oppimisen paikka. Me suomalaisethan haluamme miettiä asiat valmiiksi, ennen kuin haluamme sen esittää muille, professori pohtii.

Yhteisöllisessä suunnittelussa luodaan valmiuksia toimia yhteisöllisesti ja uskalltaa sanoa epävarmatkin ideat ja ajatukset toisten kuultaviksi ja puntaroitaviksi. Ongelmat eivät ole yksiselitteisiä eikä yksiselitteisiä vastauksiakaan ole olemassa. Moniammatillinen asiantuntemus on jaettavaa sosiaalista pääomaa.

– Uskon vahvasti, että useampi näkökulma asiaan ja ongelman ratkaisuun vahvistaa uusien luovien ratkaisujen löytämistä. Asiantuntemus voi jäädä rutiininomaiseksi, jos ratkaisu tehdään ensimmäisenä mieleen tulleen ajatuksen pohjalta. Yhteisöllisessä ryhmässä omat ratkaisut joutuvat kyseenalaisiksi.

Voiko luovuus olla sosiaalista?

Professori Pirita Seitamaa-Hakkaraisen mukaan luovuutta on perinteisesti pidetty yksilöllisenä ominaisuutena. Luovuutta on tarkasteltu yksilöstä käsin, eikä yhteisöllisenä, sosiaalisena luovuutena. Yksilösuorituksia on tutkittu irrotettuna ympäristöstä tai kontekstista.

– Meillä ihmisillä on erilaisia rooleja antaa tukea luovissa prosesseissa. Vaikka meillä on tapana nostaa yksittäisiä yhteisön jäseniä jalkustalle, kaikkien luovien saavutusten taustalla on samaan aikaan kuitenkin kokonainen verkko ihmisiä.

Professori Seitamaa-Hakkarainen mainitsee, että Vera John-Steiner (2000) on käsitellyt

tieteessä tai taiteessa esiintyneitä ”yhteisöllisiä kumppanuuksia”. Hänen mukaansa yhteisöllinen kumppanuus tuottaa parhaita tuloksia silloin kun osanottajilla on toisiaan täydentävää osaamista.

– Yksi saattaa olla erityisen hyvä näkemään asioiden ytimeen. Usein kuitenkin tarvitaan joku muu, joka pystyy muuttamaan ideat käytännön toiminnaksi. Joku kolmas saattaa puolestaan olla hyvä verkostojen rakentamisessa. Neljäs puolestaan voi vaikeana hetkenä tarjota sosioemotionaalisen ”olkapään” uskomalla, tukemalla ja kannustamalla, professori kertoo.

Luovan idean toteuttamisessa ei ole tärke-

**Tieto jakaa maailman.
Viisaus tekee siitä
kokonaisen.**

– Brasilialainen sananlasku

ää vain ajatuksen ensimmäinen esittäjä – yhtä tärkeitä ovat vastaanottaja, kuuntelija, kehittäjä ja viimeistelijä.

Jokaisen ajatus on arvokas

Yritykset ovat kansainvälistyneet. Työntekijät joutuvat tulemaan toimeen eri kulttuureista tulehten ihmisen kanssa. Monikulttuuriset työyhteisöt tarvitsevat vuorovaikutteista oppimista.

– Meillä on ollut suuntana ”syöttää” suomalaista kulttuuria muille, eikä niinkään ottaa oppia muista kulttuureista. Työyhteisöissäkin kannattaisi kysyä, voidaanko muitten tavoista oppia.

Professorin mielestä vuorovaikutteinen ote tuottaa hyvää tulosta. Yhteisölliset ryhmätyöt ja ryhmätyötävät muotoutuvat kunkin työyhteisön mukaan.

– Sosiaaliset vuorovaikutustaidot on kehitettävä aikaisessa vaiheessa, jotta ne tuntuvat

– Yhä useampi meistä näkee työnsä ja käsittelee sitä tietojärjestelmien välityksellä. Tämä edellyttää uudenlaisia oppimisen ja yhteistyön malleja, toteaa Kirsti Launis.

Kuva: Pirkko Jyväkorpi

luonnollisilta. Virtuaalinen verkkoympäristö kehittää näitä taitoja omalla tavallaan. Virtuaalinen työskentely mahdollistaa toimimisen asiantuntijoiden verkostossa, jossa yksilö oppii suhteuttamaan oman osaamisensa muiden asiantuntijoiden osaamiseen. Virtuaaliset verkot tarjoavat yhteisen työskentelyvaruuden toimijoiden tueksi ja tukevat myös ryhmän sisäistä vuorovaikutusta.

Professori Seitamaa-Hakkarainen muistuttaa, että yhteisön ja ryhmän muodostamiseen ja ylläpitämiseen tarvitaan myös aika ajoin kasvokkain työskentelyä. Virtuaalinen työskentely on ”tehokkaampaa”, kun yhteisön jäsenten välille on syntynyt aito kontakti.

Uuden tuotteen kehittäminen on suunnitelmallista työtä.

– Ongelman ratkaisemiseen liittyvät ihmiset tuodaan yhteen. Tällöin ihmiset ovat samanarvoisia. Toisilla on käytännön tietoa ja toisilla voi olla luettua asiantuntevuutta. Jokaisen ajatus on yhtä arvokas. Ryhmä murentaa auktoriteettiasemaa, Piritta Seitamaa-Hakkarainen selittää.

Hän tietää, että ihmisten ei ole helppoa tuo-

da asioita muitten nähtäväksi tai kuultavaksi. Kulttuurinen muutos on suuri ja muutokseen on varattava aikaa.

– Palautteen pitää olla hienovaraista, mutta ei kritiikitöntä. Uusi toimintatapa on kulttuurinen muutos ja sille on varattava aikaa.

On niin kiire, ettei ehdi

Työterveyslaitoksella tiiminvetäjänä toimivan dosentti **Kirsti Launiksen** mielestä työelämän muutos ei nykymentossa välttämättä tasaannu. Muutokseen on osallistuttava ja sen tekoa on opittava. Yhdessä tekeminen on erinomainen uuden oppimisen paikka.

– Yhdessä tekeminen mahdollistaa oppimista, mutta oppiminen tapahtuu vasta sen jälkeen kun on tiedostettu, millaisella dialogiprosessilla ”uusi juttu” on tuotettu.

Luovuus ja innovaatiot syntyvät ihmisten välisessä vuorovaikutuksessa. Yhteistyötä tekevät henkilöt eivät useinkaan olisi voineet yksinään löytää uusia ratkaisuja.

– Työyhteisöillä pitäisi olla mahdollisuuksia ja välineitä tutkia ja analysoida omaa arkeansa.

Tiimityö on parhaimmillaan silloin, kun tiimi pystyy yhdessä pohtimaan työnsä tarkoitusta, lähtökohtaa, muutoksen haasteita ja tuloksia, Kirsti Launis toteaa.

Hän muistaa suomalaisen sananparren: ”On niin kiire, ettei ehi kattoo, mitä perästä tippuu.”

Tiiminvetäjästä tuntuukin siltä, että monella työpaikalla on liian kiire, eikä ehditä katsomaan tekemisiä. Kiireestä kärsivät myös työn tulos tai asiakkaat.

Jokaisella aikaansa seuraavalla yrityksellä ja laitoksella on oma liiketoimintavisio. Kirsti Launis huomauttaa, että liiketoimintaideat ja -mallit ovat yleensä johdon visioita ja strategioita. Niitä ei ole työstetty arkikäytännöiksi.

– Se vaatisi yhteistyötä, aikaa pohtia ja suhteuttaa uutta strategista ajattelua siihen, mikä toiminnan tarkoitus on. Jokaisella pitäisi olla aikaa ajatella ja käsitteellistää, miten visio tai toiminta-ajatus kunkin työhön vaikuttaa.

Pirkko Jyväkorpi

Pikasuutari

näkee pikavilkkaisullakin, ettei koroissa ole korjattavaa ja että pohjat ovat kunnossa.

”Kansainvälisten rahoitusmarkkinoiden tapahtumat olisivat antaneet aihetta itkuun, jos kansanviisaus olisi unohtunut.”

Itkua markkinoilla

Kansanviisauden mukaan itku ei auta markkinoilla. Työeläkkeiden rahoituksessa on rahastoidun osan ja sijoitustoiminnan kautta yhteys kansainvälisiin rahoitus- ja pääomamarkkinoihin. Jakojärjestelmäosan rahoitus taas perustuu kotimaisiin työmarkkinoihin. Ovatko markkinatapahtumat antaneet aihetta kyyneliin?

Vajaan vuoden ajan kansainvälisten rahoitusmarkkinoiden tapahtumat olisivat antaneet aihetta itkuun, jos kansanviisaus olisi unohtunut. Kotimaisilta työmarkkinoilla hyvä meno on sen sijaan jatkunut, vaikka uutisvirrassa Kemi-järvi ja vastaavat ovatkin vieneet päähuomion. ”Negatiivisten yksittäistapausten” ohella on kuitenkin kerrottu ikääntyneiden työllisyyden noususta, vajaakuntoisten työllistymistarpeesta, eläkkeellä olevien työhön paluun helpottamisesta ja työperäisen maahanmuuton laajenemisesta. Palkkojen nousuvauhti on kiihtynyt, vaikka jääkin vielä nähtäväksi, paljonko siitä jää ostovoiman kasvuksi.

Pikasuutari on työskennellyt vuosikymmeniä verstaassaan eräänlaisilla korkomarkkinoilla suhteellisen vaatimattomalla koulutustasulla. Tämän takia en voi olla ihmettelemättä, miten rahoitusmarkkinoiden huippuosaajat toistuvasti tekevät suuren luokan virhearvioita suurin joukoin. Onko luottamus markkinoiden näkymättömän käden erehtymättömyyteen liiankin vankkaa vai mistä on kysymys?

Viimeksi Yhdysvaltain subprime-luotoista alkaneessa ketjussa täytyi olla muitakin virhearvion tehneitä kuin alkuperäisen asuntolainan ottaneet. Suomen 1980-luvun lopun nousukaudella ja 1990-luvun alun lama-aikana oli myös virhearvion tekijöitä tavanomaista enemmän liikkeellä. Vuosikymmenen lopun it-buumin aikaankaan eivät kaikkien arviot tainneet olla ihan kohdallaan.

Oma lukunsa ovat sijoittamiseen liittyvät pikkuepisodit, joissa kaikilta asianosaisilta ei voi edellyttääkään asiantuntemusta. Suomalaisina versioina ovat viime kuukausina tulleet tunnetuiksi ihmetystä aiheuttava luottamus WinCapita-verkoston lupauksiin 400 prosentin vuosituotoista sekä sijoitussidonnaisen va-

kuutuksen myyjälle käräjäoikeudessa annettu korvaustuomio, kun asiakas ei jälkikäteen arvioiden saanut riittävästi tietoa tuotteesta tai ei ymmärtänyt saamaansa tietoa.

Tällaisia suuria ja pieniä markkinaliikkeitä ja varallisuuden uudelleenjakoa kuitataan usein mainitulla kansanviisaudella: ei auta itku ei. Vaikka markkinoiden liike olisikin aluksi kattavaa ja yhdensuuntaista, eroja sijoittajien välille syntyy ja kokonaisuus vaikuttaa nollasummapeliltä. Pikasuutari on huomannut, että laskukausina työeläkealakin joutuu perustelemaan, miksi tällaisessa ”kasinopelissä” ollaan mukana. Pitemmällä aikavälillä sijoittaminen ei ole nollasummapeliä, vaan sijoitukset tuottavat lisää eivätkä suinkaan hävitä varoja. Markkinaheilahtelut kuuluvat asiaan ja niihin on varauduttu rahastoidun eläkevastuun ylittävillä varoilla, riskipuskureilla.

Osittain rahastoitu järjestelmä näyttää yhden hyvän puolensa tällaisina aikoina, jolloin sijoitusmarkkinoilla on alavireistä ja työmarkkinoilla menee hyvin. Riski on hajautettu rahoitus- ja työmarkkinoiden kesken.

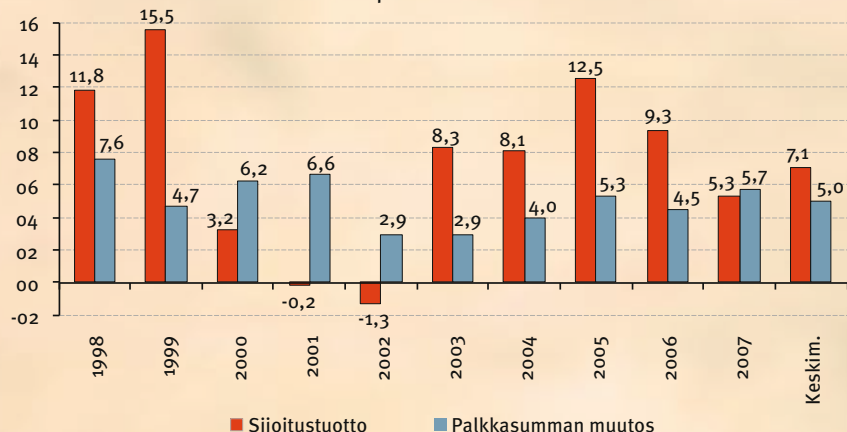
Monien mieliin saattaa kuitenkin hiipiä epäily rahastoinnin järkevyydestä, kun varojen säästämällä ei näytä olevan lisäarvoa. Pikasuutariakin alkoi kalvaa epäily, mutta asiantuntijat vakuuttivat, että rahastointi on

järkevää, jos varojen tuotto pitemmän päälle ylittää palkkasumman kasvuvauhdin.

Oheiseen kuvioon onkin koottu TELasta annetut työeläkesijoitusten tuottoluvut ja Tilastokeskuksen kertomat palkkasumman (ml. työnantajan sosiaaliturvamaksut) kasvuvauhdit kymmeneltä viime vuodelta. Tuottoprosentit ovat vaihdelleet paljon enemmän kuin palkkasumman kasvuvauhdit, mutta keskimäärin sijoitukset ovat tuottaneet seitsemän prosenttia ja palkkasumma on kasvanut viisi prosenttia vuodessa. Maailma on siis ollut mallillaan, sillä vähäriskisempi työeläkkeiden rahoituspohja eli palkkasumma on kasvanut hitaammin.

Rahastointiaste eli se, missä määrin tulevien eläkkeiden rahoitus perustuu varoihin, on Eläketurvakeskuksen viimevuotisten, neljän prosentin sijoitusten reaalituottoon perustuvien laskelmien mukaan yksityisalojen palkansaajien TyEL-eläkkeissä noin 36 prosenttia. Julkisalojen palkansaajien eläkkeissä rahastointiaste on ilmeisesti noin 10 prosenttiyksikköä alempi. Rahastointiaste ilmaisee sen, kuinka suuri osa tulevien eläkemenojen katteena olevasta ”kokonaisportfoliosta” on tulevissa työtuloissa ja kuinka suuri osa sijoituksissa, mutta se, mikä olisi oikea suhde, menee jo yli yksinkertaisen Pikasuutarin ymmärryksen.

Työeläkesijoitusten tuotto ja palkkasumman muutos 1998–2007, prosenttia vuodessa

PETER LINDSTRÖM
INFORMAATIKKO
ELÄKETURVAKESKUS

Pall Hallussa

Muiden maiden eläkeasioista voit lukea myös Eläketurvakeskuksen kotisivuilta, www.etk.fi osiosta Kansainvälinen eläketieto

KREIKKA

Kiistelty eläkeuudistus hyväksyttiin

★ Kreikan parlamentti hyväksyi maaliskuussa merkittävän ja kovasti kritiikkiä herättäneen eläkeuudistuksen.

Kiistelty eläkeuudistus koskee pitkälti naisia ja erityisesti työssäkäyviä äitejä, jotka tähän asti ovat voineet jäädä eläkkeelle aiemmin. Uudistus nostaa naisten yleisen eläkeiän 60 ikävuodesta 65 vuoteen. Samalla Kreikka poistaa monia ammatillisia eläkkeitä ja pyrkii luomaan kannustimia työuran jatkamiseksi.

Eläkkeiden rahastoinnissa Kreikkaa toteuttaa suuren hallinnollisen remontin, kun maan eläkerahastoja yhdistetään toisiinsa. Kreikan tavoitteena on yhdistää yli 130 eläkerahastoa toisiinsa niin että jäljelle jää vain 13 rahastoa.

Kreikan eläkeuudistuksen tavoitteena on sopeuttaa eläkemenoja väestökehitykseen. Yli 65-vuotiaiden kreikkalaisten osuus kasvaa 80 prosenttia vuoteen 2050 mennessä. Ilman eläkeuudistusta eläkemenojen arvioidaan nousevan 12,6 prosentista 25 prosenttiin bruttokansantuotteesta.

Maan hallituksen ehdotus eläkeuudistukseksi herätti talvella levottomuutta Kreikassa. Miljoonat työntekijät osallistuivat maaliskuussa vuorokauden mittaiseen lakkoon, jolla vastustettiin uudistusta. Ammattiliittojen mukaan pääministeri **Kostas Karamanlis** on pettänyt lupauksensa olla heikentämättä eläke-etuuksia. (Lähteet: *International Update: Recent Developments in Foreign Public and Private Pensions April 2008*; HS 19.3.2008)

IRLANTI

Rakennusalan yritykset tehotarkkailussa

★ Irlannin eläkeasiamiehen toimisto on voittanut oikeustapauksen, jossa rakennusalan yritys kieltäytyi luovuttamasta sille pyydettyjä työsuhtetietoja.

Tapaus on ensimmäinen, jossa eläkeasiamiehen toimisto tukeutui lakisääteiseen oikeuteensa hankkia pakolla haluamansa tiedot. Eläkeasiamies **Paul Kennyn** mukaan tapaus ei jää viimeiseksi.

– Meillä on pari muuta tapausta vireillä ja ne kaikki liittyvät rakennusalaan. Näyttää siltä, että rakennusalan yritykset ovat hoitaneet vähän huonosti vakuuttamisvelvollisuuttaan.

Irlannin rakennusalan työntekijöillä on oma lakisääteinen eläkerahasto. Maan eläkeasiamiehen toimisto on huomannut, että monilla alan yrityksillä on vaikeuksia rekisteröidä rahastolle työntekijöidensä työsuhteita sekä maksaa eläkemaksuja.

Paul Kennyn mielestä oikeustapaus vahvistaa hänen toimistonsa toimintamahdollisuuksia ja lähettää selkeän viestin kaikille rakennusalan yrityksille.

– On häpeällistä, että tämän alan tietyt työnantajat pyrkivät aktiivisesti heikentämään työntekijöidensä eläke-etuuksia. Minun toimistoni tulee pitämään siitä huolen, että näin ei pääse tapahtumaan.

EU

Lähetettyjen työntekijöiden työoloja parannettava

★ Lähetettyjen työntekijöiden työolot eivät aina ole EU-lainsäädännön mukaiset. Komission laajan selvityksen mukaan monissa EU-maissa on puutteita työnantajien valvonnassa. Pääongelmina ovat hallinnollisen yhteistyön vähäisyys, tiedonsaantiin liittyvät vaikeudet ja ongelmat säännösten noudattamisen valvonnassa.

Komission mielestä EU-maiden olisi kii-reesti ryhdyttävä toimiin, joilla parannetaan lähetettyjen työntekijöiden tilannetta.

Komission suosituksen mukaan erityisesti olisi tehostettava tietojen vaihtoa. Työntekijät ja työnantajat tarvitsevat helposti saatavia, paikkansa pitäviä ja ajantasaisia tietoja siitä, millaisia työehtoja lähetettyihin työntekijöihin sovelletaan kohdemaassa. Jäsenmaiden olisi tiivistettävä yhteistyötä keskenään ja komission kanssa. Onhoata ei myöskään sovi työsuojeluhallinnon ja työmarkkinaosa-puolten tärkeää roolia.

EU:ssa on arviolta miljoona lähetettyä työntekijää. Työntekijää pidetään lähetetty-nä työntekijänä, kun hän on työsuhteessa jossakin EU-maassa ja hänen työnantajansa lähettää hänet suorittamaan työtehtäviään tilapäisesti toiseen EU-maahan. (Lähde: *Euroopan komission Suomen-edustuston viikkotiedote 10.4.2008*)

Homoliitot oikeuttavat leskeneläkkeeseen

★ Euroopan yhteisöjen tuomioistuimen tuoreen päätöksen mukaan samaa sukupuolta olevien parisuhteet oikeuttavat leskeneläkkeeseen. Oikeus leskeneläkkeeseen tulee olla kaikissa niissä maissa, joissa rekisteröity parisuhde rinnastetaan avioliittoon.

Tuomioistuimen päätös syntyi saksalaisen **Tadao Marukon** tapauksessa. Kun Marukon avopuoliso kuoli vuonna 2005, saksalainen eläkekassa kieltäytyi maksamasta Marukolle leskeneläkettä. Marukon avopuoliso oli ollut vakuutettuna teatterityöntekijöiden eläkekassassa vuodesta 1959 lähtien. Tuomioistuimen

mukaan kyseisen eläkekassan päätös rikkoo EU-lainsäädäntöä.

EU:n komissio kiitti tuomioistuinta päätöksestä. Komission edustajan mukaan päätös vahvistaa seksuaalisen tasa-arvon periaatetta. Samalla komissio muistutti, että perhelainsäädäntö ja samaa sukupuolta olevien parisuhteen rekisteröinti kuuluu jäsenmaiden oman lainsäädännön piiriin.

Marukon lakimies **Helmut Graupner** uskoo, että tuomioistuimen päätöksellä voi olla iso vaikutus niihin jäsenmaihiin, jotka eivät salli homoseksuaaleille samoja etuuksia ja oikeuksia kuin muille kansalaisille.

EU-maista yhdeksän ei salli samaa sukupuolta olevien parisuhteen rekisteröintiä. (Lähteet: *Eubserver.com* 2.4.2008; *YLE* 1.4.2008; *Riksdag & Departement* 11/2008)

AUSTRALIA

Kansalaisten luottamus pohjamudissa

★ Australian eläkerahastojen yhteisen tutkimuksen mukaan vain kymmenen prosenttia australialaisista luottaa siihen, että he saavat tulevaisuudessa lakisääteistä lisäeläkettä.

Synkkien odotusten takana näyttää olevan useita eri syitä. Tutkimuksen mukaan australialaisten käsitys omasta eläketurvastaan on hyvin hataralla pohjalla. Yli 80 prosenttia kyselytutkimukseen osallistuneista tietää hyvin vähän tai ei mitään omista eläkkeistään.

Maan hallituksen mielestä kansalaisten synkät näkemykset johtuvat finanssialan yri-tysten pelottelusta. Hallitus näkee pelottelun tarkoituksena houkutella australialaisia lisäämään vapaaehtoista eläkesäästämistä.

Australian lakisääteinen lisäeläkejärjestelmä astui voimaan 90-luvun alkupuolella. Tällä hetkellä järjestelmä kattaa noin 98 prosenttia kokoikätyöntekijöistä ja 77 prosenttia osa-aikätyöntekijöistä.

Lakisääteisen lisäeläkkeen rahoittamiseksi työnantajalta peritään 9 prosentin työntekijän palkasta. Maksu voidaan sijoittaa joko eläkerahastoon tai työntekijän yksilölliselle eläketilille. (Lähteet: *Herald Sun* 31.3.2008; *etk.fi*)

RUOTSI

Taiteilijoiden eläkkeet uusiksi

★ Ruotsin valtio selvittää ammattitanssijoiden ja oopperalaulajien eläketurvan uudistamista.

Ruotsalaisilla näyttämötaiteilijoilla on omia erityisiä työehtoja, joiden takia heitä on tällä hetkellä vaikea vakuuttaa ansaintaeläkejärjestelmän piirissä. Tanssijoiden ja oopperalaulajien työn fyysisen rasitusten vuoksi heillä on myös muita ruotsalaisia alhaisempi eläkeikä. Halutessaan he voivat kuitenkin työskennellä 67 ikävuoteen asti.

Valtiontukea nauttivissa kulttuurilaitoksissa työskentelevien tanssijoiden eläkeikä on tällä hetkellä 41 vuotta. Oopperalaulajilla eläkeikä on 52 vuotta.

Tanssijoiden ja oopperalaulajien eläkeuudistuksella pyritään parantamaan eläkemenojen ennakointia. Tällä hetkellä kulttuuri-instituutiot vastaavat itse työntekijöidensä eläkemenoista.

Tanssijoiden ja oopperalaulajien eläkkeitä koskevan selvityksen on määrä valmistua maaliskuussa 2009. (Lähde: *Riksdag & Departement* 12/2008)

ALANKOMAAT

Työurien pituus kiinni taloudesta ja terveydestä

★ Taloudelliset kannustimet ja terveydentila vaikuttavat vahvasti työntekijän halukuuteen siirtyä eläkkeelle, todetaan tuoreessa tutkimuksessa.

Jos Alankomaiden työntekijöiden terveydentila olisi hyvä ja he työskentelisivät hyvässä työoloissa, 60–64-vuotiaiden osuus työmarkkinoilla nousisi viisi prosenttia.

Tutkijat **Arie Kapteyn** ja **Tatiana Andreyeva** havaitsivat, että ikääntyneiden työhalukuuteen vaikuttaa myös eläkeiän nostaminen. Eläkeiän korottaminen kahdella ikävuodella nostaisi ikääntyneiden työllisyyttä 10 prosentilla paitsi Alankomaiden myös Ruotsissa.

Tulosten perusteella ekonomistit ehdot-

tavat eläkeiän nostamista sekä terveydenhuollon ja työolon kehittämistä. Samalla he esittävät, että eläkkeiden indeksoinnissa huomioitaisiin odotettavissa olevan eliniän piteneminen.

Ekonomistit Kapteyn ja Andreyeva vertailivat tutkimuksessaan 12 EU-maan sekä Sveitsin ja Yhdysvaltojen työntekijöiden eläkkeelle siirtymistä. (Lähde: *IPE* 23.4.2008)

ISO-BRITANNIA

Vapaaehtoinen eläkesäästäminen hiipuu

★ Nousevat elinkustannukset uhkaavat brittien vapaaehtoista eläkesäästämistä.

Maaliskuussa julkistettujen tutkimustulosten mukaan yli kaksi miljoonaa brittiä aikoo lopettaa, keskeyttää tai vähentää vapaaehtoisia eläkesäästämistään ensi vuonna. Uudelleenjärjestelyihin on ryhtymässä noin 10 prosenttia maan työntekijöistä.

Eniten eläkesäästämistään leikkaavat 25–34 -vuotiaat. Naiset vähentävät säästämistään todennäköisemmin kuin miehet.

Tyypillisesti vapaaehtoisen eläkevakuutusten maksut keskeytetään 22 kuukaudeksi. Arviolta 13 prosenttia säästäjistä keskeyttää säästämisen yli viiden vuodeksi ajaksi.

Merkittävimät syyt eläkesäästämisen vähentymiseen ovat asuntojen kasvavat korkokulut, nousevat koulumaksut ja autojen kustannukset. (Lähteet: *Daily Mail* 24.3.2008; *Daily Express* 24.3.2008)

Yritykset kahdessa maassa
Meri Ravantti
ylitti meren

Se on aikamoinen muutos! Tuo lause luonnehtii hyvin **Meri Ravantin** tekemää päätöstä ammatin ja alan vaihtamisesta. Pari vuosikymmentä it-alan palvelua ja työtä vaihtui tallinnalaisen tekstiili- ja painatusalan tehtaan ostamiseen ja johtamiseen sekä henkiläläisen myyntikonttorin pitämiseen.

– Ennen myin softaa amerikkalaisessa yrityksessä. Nyt näen mitä teen ja myyn. Tuntuu ihan hyvältä. On mielenkiintoista oppia ihan uutta, tuore toimitusjohtaja Meri Ravanti (47) toteaa.

Meri Ravanti on työskennellyt tietotekniikka-alalla parisen kymmentä vuotta. Hän on myynyt eri työnantajien palveluksessa tietokoneita ja ohjelmia. Ennen oman yrityksen ostamista hän oli työssä amerikkalaisessa pörssiyrityksessä.

– Tuntuu, että kvartaalitalous raportointineen oli aikakin jo jättää näin pitkän uran tehneenä. Stressipaine on vähentynyt ja työelämä on konkreettisempaa, kuin amerikkalaisen yhtiön palveluksessa oleminen. Teen kaiken nyt itselleni yhdessä työntekijöitteni kanssa, Meri selittää.

Tehdas Tallinnassa, myyntiä Helsingissä

Tavatex Reklam Oü sijaitsee Tallinnan Sikupillin kaupunginosassa. Tehtaassa on pinta-alaa tuhannen neliön verran. Se riittää suurille paino- ja tulostuskoneille. Tehdas työllistää 16 henkilöä. He ovat ompelijoita, painajia, suunnittelijoita, mekaanikkoja, markkinoijia ja myyjiä.

Merin toinen yritys, Tavako Oy, sijaitsee Helsingissä. Siinä myyntikonttorissa on työssä muutama henkilö. Meri itse on kirjoilla Helsingissä ja Tavakon palkkalistoilla.

Tallinnassa Meri tekee noin parin viikon työputkia. Tuoreen toimitusjohtajan mielestä tehtaalla on hyvä näkyä, koska johtajan näkyminen herättää luottamusta.

– Ostin liiketoiminnan enoltani ja hänen vaimoltaan **Arto** ja **Maija-Riitta Hyökyltä**. He olivat perustaneet tuotantolaitoksen Tallinnaan jo 1992. He palkkasivat tänne työntekijät, joista suuri osa on edelleen yrityksen palveluksessa. Vaikuttaisi siltä, että työntekijäni viihtyvät hyvin ja ovat vastaanottaneet minutkin hyvin ymmärtäväisesti. Olen alalla uusi, enkä ole halunnut sitä peittääkään. Ihmiset neuvovat minua maan tavoille mielellään, Meri Ravanti kertoo.

Tavatex Reklam valmistaa painettuja logolippuja, mainosbänderöitä, lippusiimoja, viirejä, julisteita, yritys- ja mainostekstiilejä ja t-paitoja. Tuotteet myydään Tallinnasta ja Helsingistä käsin. Viron ja Suomen lisäksi ostomaita ovat Ruotsi ja Baltian maat. Myyntiponnistuksia lisätään myös muihin maihin.

– Tutustumisen alaan ja bisnekseen on ensimmäinen prioriteettini uutena toimijana alalla. Sen jälkeen on suunnitelmassa myynnin ja tuotannon laajentaminen.

Toimitusjohtaja on tyytyväinen työntekijöihinsä. Ompelijat ovat Viron venäläisiä ja puhuvat venäjää. Muussa henkilökunnassa on myös virolaisia, osa heistä puhuu myös suomea. Meri on aloittanut viro-opiskelun.

Työssä jatkaminen edellytti muuttamista

Lähes 50 vuotta tuotanto- ja markkinointialalla sekä yrittäjänä toiminut Arto Hyöky ja hänen vaimonsa Maija-Riitta ovat nyt harrastustensa parissa. Yritystoiminnan myynti sukulai-

selle eli Merille kävi luonnikkaasti ja hyvällä mielin.

Arto ja Maija-Riitta Hyöky perustivat Tavatex Oü:n tuotantoyksikön Suomenlahden toiselle puolelle Tallinnaan vuonna 1992.

– Katsoimme, että meidän toimintaedellyksemme olivat olemattomat Suomessa. Kustannuspaineet nousivat pienyrittäjälle liian suuriksi.

Viro oli yrittäjille ennestään tuttu maa. Olivathan he tehneet neuvostokauppaa usean vuoden ajan. Maasta löytyi myös hyviä ystäviä, jotka auttoivat uuden yrityksen alkuun.

– Ajatuksenamme oli, että teetämme tuotteet Virossa ja tuomme ne Suomeen. Tämä ei kuitenkaan onnistunut, sillä tuolloin laatutaso ja toimitukset olivat liian epävarmoja ja yrityskulttuuri ei tuntunut luotettavalta. Emme löytäneet hyvää johtajaa ja tämän vuoksi johdimme Suomesta käsin Viron yrityksen toimintaa.

Arto Hyöky muistelee, että vielä 1990-luvun alussa virolaiset työnantajat lupasivat työntekijöilleen taivaat ja maat, ”jos on rahaa”. Jos rahaa ei ollut, marssijärjestys oli se, että ensin johtajalle hankittiin BMW tai MB ja viimeksi maksettiin työntekijöiden palkat.

– Me olimme suosittuja työnantajia, sillä maksoimme tiipäivinä sovitun palkan. Olemme aina lähteneet siitä, että yrityksen talous on ensin kunnossa ja vasta sen jälkeen on oman talouden vuoro.

Yritys pystyy kahdessa tunnissa

Suomalais-eestiläinen kauppakamari on ollut Virossa toiminnassa toistakymmentä vuotta. Ennen järjestö tunnettiin ESly:nä, mutta nimi on muuttunut ja lyhenne on FECC. Puheenjohtaja Pasi Harttusen mukaan kauppakamari perustettiin aikoinaan helpottamaan lupakäytäntöjä, jakamaan tietoja ja kokemuksia.

– Työluvan ja oleskeluluvan saaminen oli erittäin hankalaa vielä 1990-luvun puolivälissä. Maahanmuuttopolitiikka oli jäykkää. Lupakäytäntö on nyttemmin muuttunut eikä byrokratian esteitä enää ole. Liiketoimintaympäristö on muuttunut hyväksi varsinkin EU:n myötä.

Pasi Harttusen mukaan Virossa voi perustaa yrityksen kahdessa tunnissa, sähköisesti. Hallituksen valinnan joutuu toki vahvistamaan notaari ja se vie hieman enemmän aikaa.

– Notaari ja leima on tärkeä asia edelleenkin. Esimerkiksi osakeyhtiölaki on tiukka ja hallituksen jäsenet joutuvat omalla omaisuudellaan vastaamaan tekemistään päätöksistä.

Pasi Harttusen mielestä virolaiseen yrityskulttuuriin kannattaa perehtyä hyvin.

– Perehtyminen kertoo arvostuksesta toimintaympäristöstä kohtaan ja säästää monelta harmilliselta väärinymmärrykseltä. Vaikka Suomen ja Viron välillä on vain 80 kilometriä merta, matkalla moni asia muuttuu. Tämän vuoksi itsestään selvyyksiä kannattaa välttää, kauppakamarin puheenjohtaja korostaa.

*Teksti ja kuvat:
Pirkko Jyväkorpi*

Virossa positiivinen yritysympäristö

► Suurin osa suomalaisista yrityksistä meni Viroon 1990-luvun alussa. Suomalaisyritysten määrä Virossa on nyt yli 3 900. Etabloituminen tapahtuu nykyisin usein yrityskauppojen kautta, eikä enää nollasta. Virosta tuli EU:n jäsen vuonna 2004.

– Yritystoiminnan ympäristö Virossa on positiivinen, kiteyttää virolainen asianajaja **Kalle Pedak**.

Viron taloudellinen kehitys on ollut nousujohteista vuodesta 1992. BKT:n kasvu on sen jälkeen ollut 4 – 11 prosentin luokkaa. Huippuvuosi oli 2006, jolloin kasvu oli 11,2 prosenttia viime vuonna kasvua kertyi runsas seitsemän prosenttia.

Asianajotoimisto Hedman Partners Advokatybyråssa työskentelevä Kalle Pedak on tehnyt muun muassa lainsäädäntökatsauksen liiketoiminnan aloittamisesta EU-Virossa ja vastaa toimiston Baltian toiminnoista. Hän näkee suomalaisten yritysten Viroon menemiselle useita syitä.

– Uudet markkinat, kansainvälistyminen ja maan halpa hintataso houkuttelevat. Myös naapurimaitten Latvian, Liettuan, Ukrainan ja Valko-Venäjän läheisyys on hyvä asia.

Suomea halvempi – toistaiseksi

Suomeen verrattuna Viro on toistaiseksi vielä halvempi maa. Esimerkiksi minipalkka on tänä vuonna 4 350 EKK eli vajaat 300 euroa. Hintatero

on vähentymään päin. EU:n jäsenyys on tuonut uusia ulottuvuuksia. EU -rahoitus on myös Virossa saatavissa, kyseessä on yhteinen markkina-alue ilman kaupan rajoituksia.

Kalle Pedakin mielestä verotuksella on merkitys, mutta ei ratkaisevasti. Virossa on tasavero: vero on tänä vuonna kaikilla 21 prosenttia. Viron erikoisuus on yhteisöverotuksen osalta se, että maassa ei veroteta itse voittoa, vaan voitonjakoa. Mikäli voittoa ei jaeta, on yhteisövero nollassa. Virossa on myös kehittynyt infrastruktuuri. Joillakin aloilla, kuten internetin ja sähköisen viestinnän soveltamisessa, Viro on maailmanlaajuisestikin eturintamassa.

Työntajan pakolliset maksut ovat sosiaaliverona 33 prosenttia. Tästä eläkemaksut ovat 20 prosenttia, sairausvakuutusmaksut ja terveydenhuoltohuoltomaksut ovat 13 prosenttia.

Virossa työnantaja maksaa työttömyysvakuutusmaksun 0,3 prosenttia ja työntekijät lisäksi 0,6 prosenttia. Työantajalla ei ole muita pakollisia vakuutuksia.

Eläkevakuutusjärjestelmästä kansaneläkkeen osalta vastaa valtio. Työntekijät maksavat lisäksi kaksi prosenttia eläkevakuutusta itselleen, lisäksi valtio maksaa kyseiseen lisäeläkejärjestelmään neljä prosenttia.

Pirkko Jyväkorpi

Janne Vaarja on toiminut runsaan viiden vuoden ajan myyntipäällikkönä Tavatex Reklaamin palveluksessa. Hän on koulutukseltaan sosiologi ja puhuu viroa, suomea, ruotsia, venäjää, englantia ja saksaa. Hänen mukaansa nykyelämä Virossa tarvitsee ihmisiltä nopeaa sopeutumis- ja oppimiskykyä.

FAKTA

Kahdessa maassa toimiva yrittäjä

► Yrittäjä kuuluu pääsääntöisesti työskentelemaansa sosiaaliturvan piiriin. Tällöin yrittäjä maksaa kaikki sosiaalivakuutusmaksut kyseiseen maahan ja saa sen maan lakien mukaiset sosiaaliturvaetuuudet.

Jos yrittäjä lähtee tilapäisesti työskentelemään toiseen EU- tai ETA-maahan tai Sveitsiin, voi hän hakemuksesta säilyä edelleen lähtömaansa Suomen sosiaaliturvassa Eläketurvakeskuksen myöntämällä todistuksella E101

enintään viiden vuoden ajan. Edellytyksenä on, että yrittäjällä tai yrityksellä on edelleen kotipaikka Suomessa. Lisäksi edellytetään, että yrittäjän eläkelain (YEL) piiriin kuuluva yrittäjä on harjoittanut yrittäjätoimintaa Suomessa vähintään neljä kuukautta ennen ulkomaille lähtöä. YEL-vakuutus tulee pitää voimassa koko ulkomailla työskentelyn ajan.

Asuinmaalla on vaikutusta, missä yrittäjä vakuutetaan. Yrittäjä, joka harjoittaa yrittäjätoimintaa useassa EU- tai ETA-maassa tai Sveitsissä, kuuluu yleensä asuinmaansa sosiaaliturvan piiriin. Tämä edellyttää työskentele-

lyä asuinmaassa. Jollei yrittäjä harjoita yrittäjätoimintaa lainkaan asuinmaassaan, kuuluu hän sen maan sosiaaliturvalainsäädännön piiriin, jonka alueella hän harjoittaa pääosan toiminnastaan.

Taina Hedman

Matti Hannikainen on ennen työeläketurvan historiaa perehtynyt moniin yhteiskuntamme solmukohtiin, kuten 1930-luvun lamaan. (Kuva: Anne Niemi)

Jussi Vauhkonen ennätti haastatella vuonna 2002 monta nyt jo edesmennyttä työeläkeihmistä, kun hän keräsi muistitietoa TEL-40-juhlavuosioprosjektissa. (Kuva: Anne Niemi)

Työeläketurvan 50-vuotishistoriatoimikunnan puheenjohtaja on Kari Puro, joka on itsekin toiminut työeläketurvan vaikuttajana neljällä vuosikymmenellä. (Kuva: Karoliina Paatos)

Tutkimuksen aloitti talous- ja sosiaali-historiaan erikoistunut valtiotieteiden tohtori **Matti Hannikainen** marraskuussa 2006. Valtiotieteiden maisteri **Jussi Vauhkonen** tuli mukaan vajaan vuoden kuluttua. Hän puolestaan on aiemmin kerännyt liki 50 ihmiseltä työeläketurvaa koskevaa muistitietoa ja tehnyt poliittisen historian opinnäytteen yksityisen työeläketurvan synnystä.

Sosiaaliturvan suunnittelun pitkä historia

Kattavan sosiaaliturvan tarvetta ja sen järjestämistä oli pohdittu jo kauan ennen 1950-luvun loppua.

– 1900-luvun alun komiteoissa hahmoteltiin jo varsin modernia vanhuuden turvaa Suomeen, Hannikainen sanoo.

Samoin esimerkkiä haettiin maan rajojen ulkopuolelta ennen EU:takin.

– Viranomaiset pyrkivät soveltamaan kansainvälisen työjärjestön ILO:n päätöksiä Suomessa jo 1920-luvulta lähtien, Vauhkonen tietää.

Miksi sitten komiteamietinnöt ja muut aloitteet eivät johtaneet käytäntöön? Taustalla on tietysti hyvin monenlaisia niin poliittisia, yhteiskunnallisia kuin taloudellisiakin tekijöitä.

Ennenkin on eletty vanhoiksi

Ajatus työeläkkeestä vanhaa perua

Vuonna 2012 TEL- ja LEL-laeista alkanut työeläketurva täyttää 50 vuotta. Pian puolivuosisataista työeläkettä ja sen esihistoriaa on tutkittu kaikessa hiljaisuudessa kahden tutkijan voimin parin vuoden ajan.

Perusristiriita maaseutu- ja kaupunkiväestön välillä jarrutti päätöksiä.

Hyvänä tiivistyksenä tutkijat pitivät professori **Olli Kankaan** ajatusta: ”maatalousmaahan on vaikea rakentaa teollisuusmaan uudistuksia”.

– Historiatutkimuksen tärkeimpiä tehtäviä on vastata siihen, miksi muutokset toteutuvat juuri tietyssä ajanhetkenä, eikä jolloinkin muulloin.

Vanhuus ei ole nykyajan ilmiö

– Olemme myös ehkä unohtaneet, että vanhojen, työkyvyttömiä ja perheenhuoltajansa menettäneiden asiat on täytynyt ja täytyy aina hoitaa, Vauhkonen pohtii.

Huikasta kasvava keskimääräinen elinajanodote on tuottanut näköharhaa myös taakseen katsottaessa.

– Jos tutkimuksemme osoittaisi edes sen, että moni eli runsas sata vuotta sitten 70- ja 80-vuotiaiksi, vaikka keskimääräinen elinikä oli suuren lapsikuolleisuuden takia vajaat 40 vuotta, olisimme tyytyväisiä, Hannikainen toivoo.

Harva tietää, että osa yhteiskunnallisista vaikeuksista piti ihmisten liian aikaista vetäytymistä työstä ongelmana jo 1800-luvulla.

Työeläketurvan historiaa pohdittiin tutkimusseminaarissa toukokuussa Helsingissä.

Kimmo Kontio

Aivoprofessori Kiti Müller:

Työstä on kadonnut huokoisuus

Kun ihminen kuormittuu ja yllirasittuu, niin hän ei jaksaa ajatella, mikä olisi viisas tapa toimia.

– Yllirasittuneena ja kuormittuneena hän turvautuu ensimmäiseen mieleen tulevaan vaihtoehtoon. Se ei välttämättä ole paras.

Professori **Kiti Müller** tekee työtään Työterveyslaitoksen Aivot ja työ -tutkimuskeskuksessa. Hän tietää aivojen aivoitukset.

Aivoille aikalisä

Ihminen sopeutuu ja aivot oppivat uusia tapoja tehdä työtä, kun on tilaa opetella uutta. Professori Müllerin mielestä nykyisin uuden oppimiseen ei järjestetä tarpeeksi aikaa. Tänä päivänä työn tekemisen vauhti on liian nopea – aivojen kannalta.

– Työstä on kadonnut huokoisuus. Työssä pitäisi olla mahdollisuus ottaa aikalisää ja jäädä pohtimaan, professori neuvo.

Uuden asian oppiminen vaatii keskittymistä ja tarkkaavaisuutta. Jos uusi asia, vaikkapa

uusi tietokoneohjelma, pitää oppia työn lomassa, niin se vie tarkkaavaisuutta pois varsinaisesta työn tekemisestä. Uutta ohjelmaakaan ei ole mahdollista oppia keskittyneesti ja pitkäjänteisesti.

Nykyisen tietotekniikan kapasiteettiominaisuudet ovat kehittyneet sellaisiksi, että koneet rouskuttavat nopeasti dataa ja pystyvät jopa informaatiota luokittelemaan. Kun mennään uuden luomiseen, tietämykseen ja viisauteen, niin informaatio tapahtuu ihmisen aivoissa. Mikä tieto on oikeata? Mikä tieto on väärää? Mikä tieto on arvokasta?

Professori Kiti Müller tietää, missä viisaus piilee.

– Viisaus on sopivassa suhteessa järkeä ja tunnetta. Se on sydämen ja järjen liitto.

Yhdessä hyvä tulee

– Tutkimusten mukaan ihmiset oppivat uudet asiat parhaiten työtehtävien simulointitilanteissa, aivoprofessori toteaa ja toivoo tällaiselle oppimistavalle löytyvän tilaa.

Müllerin mielestä työyhteisöissä pitäisi pohdita, millaisia yhdessä oppimisen tilanteita järjestetään.

– Ihmisellä täytyy olla aikaa ajatella ja miettiä yhdessä *ääneen*. Ajattelu on vain itsensä kuuntelemista. Vuorovaikutus on tärkeää sekä työyhteisölle että yksilölle.

Uusien asioiden oppimiseen tarvitaan aikaa.

– Opetteleminen on viisasta sitoa järkevään tekemiseen. Pitää rakentaa oppimistilanteita, joissa on mukana erilaiset taidot omaavia henkilöitä, professori kiteyttää.

Hän toivoo, että ihmiset uskaltaisivat ottaa itsellensä aikaa uusien asioiden opiskelua varten.

– Toivoisin sellaisen ajattelun leviävän, että muutos on hyvä ja voimme vaikuttaa sen vauhtiin. Koko elämähän on uuden oppimista. Miksi emme voisi oppia uusia asioita työssä? Onneksi ihminen ei koskaan valmistu!

*Teksti ja kuva:
Pirkko Jyväkorpi*

Professori Kiti Müller kertoo, että ihmisen työmuisti on ”on line”. Työmuisti käsittelee informaatiota ja jatkojalostaa tiedon pitkäkestoiseen muistiin. Automatisoituvat toimintatavat ovat muistirakenteiden väli-
maastossa.

NIMITYKSET

Etera

Matti Autere on nimitetty rakennuttajapäälliköksi.

Hannu Keinänen on nimitetty kiinteistösi-
joituspäälliköksi.

Satu Muhonen on nimitetty yksikön päälli-
köksi vakuutuspalvelut-yksikköön.

Eläke-Fennia

Inari Heimo-Eränen on nimitetty palvelupääl-
liköksi Kentän tuki ja koulutus -yksikköön.

Leea Lundahn on nimitetty asiantuntijaksi
Sähköiset kanavat ja palvelut -toimintoon.

Rahoitusanalyttikko **Tapani Pulkki** on ni-
mitetty rahoituspäälliköksi.

Niklas Rekola on aloittanut yhteyspäällik-
könä Eläke-Fennian Suurasiakas- ja meklariyh-
teyksissä. Hän työskentelee Fennia-yhteistyössä
Läntisen Uudenmaan alueella.

Vakuutustekniikan päällikkö FM **Eero Sal-
lasmaa** on aloittanut asiakaspalvelujohtaja-
na.

Senior portfolio manager **Pertti Tornberg**
on nimitetty korkosijoitusjohtajaksi. Hänen vas-
tuualueenaan ovat korko- ja hedgesijoitukset.

Senior portfolio manager **Jukka Vähäpeso-
la** on nimitetty osakesijoitusjohtajaksi. Hänen
vastuualueenaan ovat osakesijoitukset ja tak-
tinen allokaatio.

Eläke-Tapiola

Filosofian lisensiaatti **Jyrki Antikainen** on ni-
mitetty Tapiola-ryhmän viestintäjohtajaksi.

Tradenomi **Tiina Janhunen** on nimitetty
osastosihteeriksi Eläke-Tapiolan eläkevakuu-
tusosastolle.

VTM **Antti Järvinen** on nimitetty palvelu-
päälliköksi vanhuus- ja perhe-eläkeryhmään.
Järvinen on toiminut aiemmin eläkelaskennan
asiantuntijana.

KTM **Matias Kaila** on nimitetty Eläke-Tapio-
lan pääomasijoitustiimiin salkunhoitajaksi.

Varatuomari **Tapio Olhava** on aloittanut si-
joituspäällikkönä. Hän vastaa Eläke-Tapiolan
epäsuorista kiinteistösijoituksista.

Tradenomi **Mikko Putilin** on nimitetty jär-
jestelmäsuunnittelijaksi.

Varatuomari **Esko Raunio** on nimitetty pää-
omamarkkinajohtajaksi Eläke-Tapiolan sijoitus-
toimintoon.

VTM **Saija Sunden** on nimitetty eläkeosas-
ton EU- ja osa-aikaeläkeryhmän palvelupäälli-
köksi.

Datanomi **Lassi Valkama** on nimitetty jär-
jestelmäsuunnittelijaksi.

Ilmarinen

Tradenomi, yMBA **Jorma Hokkanen** on nimi-
tetty myyntijohtajaksi. Hän vastaa myynnin joh-
tamisesta keskisuurissa ja alueellisissa yrityk-
sissä.

KTM, eMBA **Anu Kallio** on nimitetty control-
ler-osaston osastopäälliköksi.

FM, VTL **Seija Lehtonen** on nimitetty va-
kuutuslaskentapäälliköksi Ilmarisen suur-
asiakkaiden palveluosastolle.

Ekonomi **Pirjo Pohjankoski** on nimitetty
laskentajohtajaksi.

VTM, CFA **Kai Sotamaa** on nimitetty riskien-
hallintapäälliköksi. Hän toimii myös riskienhal-
lintaosaston osastopäällikkönä.

Valtion Eläkerahasto

Merkonomi **Niina Sokero** on nimitetty Valtion
Eläkerahaston assistentiksi.

Varma

Varatuomari **Tommi Heinonen** on nimitetty
yrityseläkkeet-osaston osastopäälliköksi.

Yhteiskuntatieteiden maisteri **Katri Kaup-
pila** on nimitetty markkinointiviestinnän asi-
antuntijaksi viestintään.

Diplomi-insinööri **Jari Mäkinen** on nimitetty
ICT-arkkitehdiksi.

Tradenomi **Sini Pikkarainen** IT-kehitys-
päälliköksi tietohallintoon.

TIEDOKSI

Hyssälä kutsui koolle
eläkefoorumin

Eläkeläisköyhyyteen lääke takuueläkkeestä

– Ikääntyvän väestön pitää saada osansa
maan taloudellisesta hyvinvoinnista. Kaikkein
heikoimmassa asemassa olevien eläkeläisten
asemaa voitaisiin parantaa luomalla erityinen
takuueläke, sanoi sosiaali- ja terveysministeri
Liisa Hyssälä (kesk.).

Hyssälä totesi eläkefoorumissa 2. kesäkuu-
ta, että kaikkein pieninten eläketulojen varas-
sa elävien toimeentulon paremmin turvaavaa
mallia valmistellaan parhaillaan SATA-komi-
teassa.

Takuueläke nostaisi pelkän kansaneläkkeen
ja eläkkeensaajan asumistuen varassa olevien
elintason kohtuullisemmaksi. Maan 1,4-miljo-
naisessa eläkeläisväestössä pelkkää kansanelä-
kettä (558 euroa kuukaudessa) saavia on noin
80 000.

– Keneltä se on pois, jos aivan pienimpiin
eläkkeisiin saataisiin tasokorotusta oikeuden-
mukaisempi järjestelmä, ministeri kysyi.

Jos asia etenee osana peruspalvelu-uudis-
tusta, takuueläkeasia tulee hallitusohjelman
mukaisesti SATA-komitean esitysten pohjalta
Vanhasen hallituksen käsittelyyn. Lopulta po-
liittinen tahto ratkaisee etenemisvauhdin. Hal-
litus tarvitsisi vuoden 2010 alusta voimaan tule-
viin muutoksiin lakiehdotukset ensi kevääseen
mennessä.

Elinaikakerroin kalttaa työkyvyttömyyseläkeläistä

Ensimmäistä kertaa kokoontuneen eläkefooru-
min koollekutsujan ominaisuudessa ministeri
Hyssälä ilmaisi huolensa myös työkyvyttömyys-
eläkkeellä olevien nuorten eläketurvasta.

– Selvitytän sen, että nuoret työkyvyttö-
myyseläkkeellä olevat (Hyssälä mainitsi yh-
tenä ryhmänä kehitysvammaiset) eivät epäoi-
keudenmukaisesti kärsisi elinaikakerroimen
vaikutuksesta.

Hyssälän mukaan elinaikakerrointa on tar-
kasteltava osana koko eläkeuudistusta ja elin-
aikakerroimeen liittyvät ongelmat on otettava
lähempään tarkasteluun.

– Olen pyytänyt sosiaali- ja terveysminis-
terin lainvalmistelijoita selvittämään yhdes-
sä työmarkkinajärjestöjen kanssa työkyvyttö-

myyseläkkeeseen liittyvät elinaikakertoimen epäkohdat ja esittämään ratkaisuvaihtoehtoja, sosiaali- ja terveysministeri sanoi.

Elinaikakerrointa on tarkasteltava osana koko eläkeuudistusta. Hyssälä itse pitää elinaikakerrointa välttämättömänä ratkaisuna. Hän totesi, että elinajan pidentymisen seurauksena on kohtuullista, että osa pidentyvistä elinajasta käytetään osittain myös pidempään työuraan.

Eläkefoorumi koolle 2–3 kertaa vuodessa

Jatkossa eläkefoorumi kokoontuu 2–3 kertaa vuosittain ja kokoaa yhteen eri toimijoita. Laaja-alaiseen foorumiin osallistuvat puolueet, julkinen hallinto, vakuutusala, työmarkkinajärjestöt, yrittäjät, taloudelliset tutkimuslaitokset ja järjestöt, myös eläkeläisjärjestöt niiden joukossa.

– Toivon, että luottamus eri osapuolten välillä lisääntyy. On tärkeä löytää yhteinen käsitys siitä, mistä työeläketurvan tasosta ja riittävydestä puhutaan, Hyssälä sanoi.

Eläkejärjestelmän suurimmiksi haasteiksi ovat nousseet kestävä rahoituksen varmistaminen ja riittävän eläketurvan takaaminen tuleville sukupolville. Eläkejärjestelmän pitää toteuttaa sukupolvien välistä oikeudenmukaisuutta ja kansalaisten on voitava luottaa eläkejärjestelmän kestävyys.

Eläketurvakeskuksesta toimitusjohtaja **Jukka Rantala** ja johtaja **Hannu Uusitalo** edustivat foorumissa työeläketurvan osaamista. Uusitalo selvitti eläketurvan nykytilanteen, esitti vertailulukuja muihin EU-maihin ja pureutui esitelmässään myös tulevaisuuden odotuksiin eläketurvan tasosta ja riittävydestä.

Ensimmäistä kertaa kokoontuneessa foorumissa esiintyivät Hyssälän lisäksi kommenttipuheenvuorot käyttäneet **Jaakko Kiander** Palkan-saajien tutkimuslaitoksesta ja **Sixten Korkman** Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksesta.

*Teksti: Anne Niemi
Kuva: Juha Rahkonen*

EESSI etenee työryhmässä

EU-alueen sosiaaliturvan sähköiseen tiedonvaihtoon varaudutaan Suomessa

► Sosiaali- ja terveysministeriö on asettanut työryhmän valmistelemaan EU:n koordinaatiolainsäädännön edellyttämää sähköistä tiedonvaihtoa.

Suomessa EESSI-työryhmä (Electronic

Exchange of Social Security Information) valmistelee kansallisia toimia EU:n uudistetun sosiaaliturvan koordinaatiolainsäädännön edellyttämää sähköistä tiedonvaihtoa varten. Työryhmän puheenjohtajana toimii STM:n apulaisosastopäällikkö **Matti Toiviainen**. Ryhmän toimikausi jatkuu vuoden 2009 loppuun.

EESSIn tehtävänä on laatia suunnitelma tietoliikenteen hoitamisesta eri toimijoiden ja

eri sosiaaliturvan alojen osalta. Yhteisenä sähköisenä yhteyspisteenä (access point) toimii Kansaneläkelaitos. Se lähettää ja vastaanottaa sähköisesti Suomen ja jäsenvaltioiden väliset tiedot.

Sosiaaliturvan sähköiseen tiedonvaihtoon velvoittava uudistettu EU:n koordinaatiolainsäädäntö tulee voimaan 2010. Maakohtaisia siirtymäaikoja käsitellään tulevana syksynä.

TIEDOKSI

Matti Heikkilä Stakesin pääjohtajaksi

► Valtiotieteen tohtori **Matti Heikkilä** on nimetty Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskuksen (Stakes) pääjohtajaksi toukokuun alusta vuoden loppuun pääjohtaja **Vappu Taipaleen** jäätyä eläkkeelle.

Vuoden 2009 alussa Stakes ja Kansanterveyslaitos yhdistyvät uudeksi sosiaali- ja terveysministeriön hallinnonalan tutkimus- ja kehittämislaitokseksi, jonka pääjohtajan virka tulee erikseen haettavaksi.

Heikkilä on toiminut Stakesissa tutkijana, tutkimusprofessorina ja tutkimustoiminnasta vastaavana ylijohtajana.

Sosiaaliturvan tunnustuspalkinto toimittaja Marjut Lindbergille

► Helsingin Sanomien pääkirjoitustoimittaja **Marjut Lindberg** on saanut Sosiaaliturvan tunnustuspalkinnon sosiaali- ja terveyspolitiikan kysymysten rohkeasta ja monipuolisesta esiin nostosta.

Erityisen merkittävänä palkinnon myöntänyt Sosiaali- ja terveysturvan keskusliitto (STKL)

pitää sitä, että Lindberg on tuonut sosiaalipolitiikan ja vaikeassa tilanteessa olevien ihmisten tarpeet julkiseen keskusteluun taloudellisten arvojen rinnalle.

Lindberg on työskennellyt Helsingin Sanomissa vuodesta 1975, pääkirjoitustoimittajana vuodesta 2005.

Kuva: Sirpa Rähä

Työeläkeotteita postitetaan, myös verkossa palvellaan

► Työeläkeyhtiöt palvelevat asiakkaitaan enenevässä määrin sähköisesti. Esimerkiksi työeläkeotteen voi halutessaan saada yhtiöiden verkkosivuilta kirjautumalla internetpalveluun pankin tunnuksilla.

Myös Työeläke.fi-verkkoportaali on avattu sähköinen työeläkeotepalvelu. Työeläke.fi:n verkkopalvelun käyttöön otossa 2. kesäkuuta ilmennyt kirjautumisvaiheen ongelmaa selvitettiin Eläketurvakeskuksessa ja Arekissa kuumeisesti. Tietoteknisen häiriön jälkeen verkkopalvelussa asiointi on kasvusuunnassa.

Asiakkaan näkökulmasta on kätevää, että verkossa voi tarkastella työeläkkeen perusteena olevia työskentely- ja ansiotietoja sekä var-

mistaa, että työhistoriaan liittyvät ansaintatiedot ovat rekisterissä oikein.

Työeläkelaitokset ja Eläketurvakeskus lähettävät vuosittain työeläkeotteen postitse jokaiselle 18 – 67-vuotiaalle Suomessa asuvalle yksityisen alan työntekijälle ja yrittäjälle.

Työeläkeotekirjeen postitukset alkoivat keväällä ja kaikki otekirjeet ovat postissa viimeistään marraskuussa. Kesäkuun alkuun men-

nessä 3,1 miljoonasta otekirjeestä on postitettu neljännes.

Kuten työntekijän eläkelaki TyEL velvoittaa, työeläkeotteen lähettämisellä halutaan varmistaa, että kaikki tehty työ ja ansiot on varmasti rekisteröity. Vakuutettujen on syytä tarkastaa tietonsa ja olla selvillä työeläkkeen perusteena olevista työskentely- ja ansiotiedoista.

Pensionsutdrag 2008
Työeläkeote 2008

Financing of statutory pensions

► The population forecast used in the calculation of future contribution and benefit levels for pensions as well as the investment yield forecast for pension assets have been updated. In the long term the total contribution level for statutory pensions is not subject to any overwhelming pressures to increase the level, and pensions increase at a slower pace than earnings. Long-term calculations are necessary for the evaluation of the development of pension provision.

The demographic development in the calculations follows the 2007 population forecast of Statistics Finland up to 2040. The continued decrease in mortality rates means a considerable increase in life expectancy in the long term.

At present the total earnings-related pension expenditure amounts to about 22 per cent of the earnings. In the 2030s the expenditure percentage will rise to nearly 35 per cent, after which the expenditure percentage will decrease to 30 per cent by the 2050s. The increase in expenditure is mainly due to population ageing.

As the pension expenditure increases the pension contribution will also increase, even though the foreseeable increase in contribution level will be noticeably smaller than the increase in expenditure.

Based on the population and the pension expenditure calculation it is possible to calculate forecasts of the number of pension recipients and the average pensions. Last year the average pension of a person who lived in Finland was 1,200 euros per month. Slightly less than one-sixth of this average pension was constituted by the residence-based pension and nearly five-sixths by the earnings-related pension. Since 1985 the purchasing power of the average pension has increased by over 60 per cent. The average gross pension is currently half of the average gross wage.

Due to the life expectancy coefficient the future development in life expectancy does not have any significant effect on the expenditure or the contribution level, but the coefficient may have a considerable impact on the benefit level.

Recognition as research institute

► The Finnish Centre for Pensions strives to produce high-quality, research-based new data for the evaluation and development of pension

provision. The Finnish Centre for Pensions also participates actively in research cooperation.

Recently the EU Commission, the EU Parliament and the Council of Ministers recognised the Finnish Centre for Pensions as being an organisation with sufficiently high-quality research that the Finnish Centre for Pensions may be given access to research data generated in the EU.

The target groups of the research on pension provision are the research community, labour market organisations, political decision-makers, ministries, pension providers and the media.

One key topic of research is evaluating how the objectives of the 2005 pension reform have been achieved. The achievement of the basic objectives of pension provision is also studied. The research results are nowadays to some extent also published in English.

The Finnish Centre for Pensions strives to increase research cooperation. The Finnish Centre for Pensions has also put in an effort to increase the availability of data.

Working in Finland

► People both leave Finland to go to work abroad and also come to Finland from abroad. The largest number of foreign employees come from Estonia. However, it is not just the employees who change country, also the jobs change country. An example of this is Indians who work in Finland for Fujitsu.

The main rule is that everyone who works in Finland should be insured for pension benefits under the Finnish legislation, regardless of whether the employer is Finnish or foreign. An employee posted from an EU/EEA country or agreement country may remain covered by the social security of his country of departure, if he has been granted a certificate of posting. Employees who come from other countries may, on application, be exempted from the obligation to take out pension insurance in Finland. The exemption is applied for with the Finnish Centre for Pensions and it may be granted for a maximum of two years at a time.

An exemption may be granted, if the employer has arranged reasonable pension cover for the employee in some other country for the period of work in Finland. Furthermore, the sending employer has to be foreign. Thus the receiving company in Finland must not have employer status.

During the first 18 months that the new Employees Pensions Act (TyEL) has been in force, the requests for exemption have numbered approximately 250, most of them from Russia. So far more applications for exemption have been accepted than denied. This means that, regarding those who have been granted an exemption, the pension cover in their home country is reasonable also by Finnish standards. An exemption is not granted, if the pension cover arranged in the other country cannot be considered reasonable.

When making the decision on the exemption it is always the individual person's pension cover which is assessed. No statement is made as to the level of pension provision in general in the country in question.

Nordic web portal

► There is now more information available for people who move between the Nordic countries, as the Nordic web portal on social security was opened at the beginning of June.

Nowadays people have lots of opportunities to go to work or study anywhere in the world. However, the neighbouring countries are the most popular ones. This is also true for the Nordic countries.

Still, it is not always clear which country's social security legislation applies to the person who moves between the Nordic countries. Therefore the Nordic Council of Ministers has financed the construction of a Nordic web portal on social security, to provide more information about social security in the Nordic countries.

The parties responsible for the contents and maintenance of the portal are the social insurance institutions of the different Nordic countries. The Finnish organisations involved are the Social Insurance Institution and the Finnish Centre for Pensions.

The portal provides information on family benefits, sickness insurance, pensions and unemployment security in the different Nordic countries. The portal is especially intended for employees, self-employed persons, pensioners, students and unemployed persons.

The Nordic web portal on social security is available in eight languages: Finnish, Swedish, Norway, Icelandic, Danish, Faroese, Greenlandic and English. In Finland the web address of the portal is www.nordsoc.fi.

Eläketurvakeskuksen JULKAISUJA

ELÄKETURVAKESKUKSEN JULKAISUT LADATTAVISSA PDF-MUODOSSA KOTISIVULTA WWW.ETK.FI
JULKAISUJA VOI MYÖS TILATA PAPERIVERSIONA AINEISTOTILAUKSET@ETK.FI (TAI VAIHDE 010 7511)

TUTKIMUKSIA JA ERILLISJULKAISUJA

Varhainen eläkkeelle siirtyminen

Tutkimuksessa tarkastellaan, miten eri varhaiseläkkeiden käyttö on viime vuosikymmenen aikana muuttunut ja mikä on ollut näiden muutosten yhteys ikääntyvien varhaiseen eläkkeelle lähtöön. Lisäksi tutkitaan, missä määrin eri varhaiseläkkeille siirtyneiden henkilöiden profiilit poikkeavat toisistaan. Näkyvätkö esimerkiksi yksilöiden väliset koulutus- ja tuloerot myös siinä, mitä kautta he eläkkeelle siirtyvät? Vastaavia kokonaisvaltaisia kartoituksia on tehty vähän, sillä perinteisesti varhaiseläkkeitä on tarkasteltu vain yhden eläkelajin ja siihen liittyvien erityispiirteiden kautta.

Tekijä: Juha Rantala

Sarja: Eläketurvakeskuksen tutkimuksia 2008:1

ISBN 978-951-691-098-0 (sid.)

ISBN 978-951-691-099-7 (PDF)

ISSN 1236-3049

Dimensions of Work Ability Results of the Health 2000 Survey

Kirja on aiemmin julkaistun Työkyvyn ulottuvuudet -teoksen lyhennetty englanninkielinen versio. Se kuvaa suomalaisen aikuisväestön työkykyä Terveys 2000 -hankkeen aineistoon perustuen. Kirjassa pohditaan mm. miten terveys, työ, osaaminen ja asenteet liittyvät koettuun työkykyyn, onko työttömillä työkykyä ja riittäkö ikääntyneen väestön työkyky työurien pidentämiseen. Lisäksi tarkastellaan väestön työkyvyn muutoksia viime vuosikymmeninä.

Toimittajat: Raija Gould, Juhani Ilmarinen, Jorma Järvisalo ja Seppo Koskinen

Julkaisija: Eläketurvakeskus, Kansaneläkelaitos, Kansanterveyslaitos ja Työterveyslaitos, Helsinki 2008

ISBN 978-951-691-096-6 (sid.)

ISBN 978-951-691-097-3 (PDF)

RAPORTTEJA

Statutory pensions in Finland Long-term projections 2007

Raportti on ilmestynyt aiemmin suomeksi: *Lakisääteiset eläkkeet. Pitkän aikavälin laskelmat 2007. Eläketurvakeskuksen raportteja 2007:2.*

Suomen lakisääteiset eläkkeet muodostuvat työ- ja kansaneläkkeestä sekä sotilasvamma-, liikennevakuutus- ja tapaturmaeläkkeistä. Raportti sisältää laskelmat näiden lakien mukai-

sen eläkemenojen ja keskimääräisen etuustason kehityksestä sekä yksityisalojen työeläkkeiden rahoituksesta vuoteen 2075. Keskeisimpien oletusten vaikutus tuloksiin esitetään herkkyysseläkelmien avulla.

Raportin tulokset on laskettu Eläketurvakeskuksen pitkän aikavälin suunnittelumallilla. Malli jäljittelee eläkejärjestelmän toimintaa ja sen avulla voidaan tehdä laskelmia eläkejärjestelmän ennuste- ja suunnittelutarpeisiin. Laskelmissa eläkelainsäädäntö ja muut säännökset pysyvät muuttumattomina tarkastelujakson loppuun saakka. Laskenta perustuu ikä- ja sukupuolikohtaiseen keskiarvotekniikkaan.

Tekijät: Peter Biström, Kalle Elo, Tapio Klavuo, Ismo Risku ja Hannu Sihvonen

Sarja: Finnish Centre for Pensions, Reports 2008:1

ISBN 978-951-691-094-2 (sid.)

ISBN 978-951-691-095-9 (PDF)

ISSN 1238-5948

TILASTORAPORTIT

Tilastoraportti vuoden 2006 kustannustenjaosta

Raportissa esitetään kustannustenjaon periaatteet sekä vuoden 2006 kustannustenjaon tilastolukuja ja aikasarjoja. Raportissa on myös tietoa kustannustenjaon kertoimista ja kustannustenjakoa koskevista lakipykälistä, perusteista ja ohjeista.

Tekijät: Saara Hurmerinta, Eeva Poutiainen ja Sari Salonen

Sarja: Eläketurvakeskuksen tilastoraportteja 3/2008

ISSN 1459-3823

Eläkkeellesiirtymisikä Suomen työeläkejärjestelmässä

Pensioneringsåldern inom arbetspensionssystemet

Effective retirement age in the Finnish earnings-related pension scheme

Raportti sisältää tietoja työeläkkeelle siirtymisikää koskevista tunnusluvuista Suomessa. Ne ovat eläkkeellesiirtymisiän odote, keskiarvo ja mediaani. Tunnusluvut on laskettu kaikista työeläkkeelle siirtyneistä vuosilta 1996–2007. Yksityisen sektorin osalta tarkastelu ulottuu vuoteen 1983.

Tekijät: Jari Kannisto ja Maija Hiltunen

Sarja: Eläketurvakeskuksen tilastoraportteja 4/2008

ISSN 1459-3823

KESKUSTELUALOITTEITA JA WORKING PAPERS

Yksityinen eläkesäästäminen – ilmiön yleistyminen ja sen syitä

Yksityinen eläkesäästäminen on yleistynyt laman jälkeen nopeasti. Yhä useampi suomalainen kotitalous suunnittelee säästävää vanhuuden varalle ja yhä useampi myös niin tekee. Artikkelissa pohditaan, mistä ilmiössä on kyse. Miksi yhä useampi ja yhä nuorempi kuluttaja tai kotitalous kohdentaa säästämisen juuri eläke-aikaa varten? Aikaisemmin ajateltiin, etteivät eläkeasiat juuri kiinnosta alle viisikymppistä kuluttajaa.

Tekijä: Kati Ahonen

Sarja: Eläketurvakeskuksen keskustelualoitteita 2008:3

ISSN 1795-3103

KATSAUKSET

Eläke- ja muun sosiaaliturvan kehittämistyöryhmät

Tähän vuosittain ilmestyvään katsaukseen on koottu työeläkejärjestelmään läheisesti liittyviä ajankohtaisia työryhmiä ja kehittämishankkeita. Katsauksessa tarkastellaan lyhyesti myös valmistuneiden työryhmien töiden tuloksia sekä käydään läpi sosiaali- ja terveysministeriössä viireillä olevia lainmuutosesityksiä.

Tekijät: Irma Kortesoja ja Marianne Raassina

Sarja: Eläketurvakeskuksen katsauksia 2008:3

ISSN 1236-7737

MUUALLA JULKAISTUA

Mielenterveysongelmat ja oikea-aikainen reagointi työeläkekuntoutuksen haasteina

Artikkelissa tarkastellaan työeläkekuntoutujiin työtaustaa ja työuraa rekisteri-, asiakirja- ja kyselyaineiston perusteella. Lisäksi pohditaan mielenterveyssyiden merkitystä kuntoutukseen hakeutumisessa ja kuntoutuksen kokemista liian myöhään alkaneeksi.

Tekijät: Raija Gould, Kristiina Härkäpää ja Aila Järvikoski

Julkaisu: Kuntoutus 1/2008:39–53